

Coronacrisis

Wat je moet weten | p.7 |

Wereldprimeur

Biosensor laat geen tumor onontdekt | p.8 |

myWURspace

Bezint eer ge begint? | p.12 |

RESOURCE ^[NL]

Voor iedereen van Wageningen University & Research

nr. 13 – 12 maart 2020 – 14e jaargang

Op de bres!

Ontmoet de waakhonden
van de WUR-student | p.24

Barend + JPS-9200 x-ray photoelectron spectroscope

WUR-onderzoekers werken met uiteenlopende apparaten. Deze keer onderwijs- en onderzoeksassistent Barend van Lagen van Organische Chemie.

DE BUITENKANT AFTASTEN

Chemici bedekken oppervlakken met de meest fantastische coatings. Modifieren heet dat; een functioneel laagje aanbrengen. Maar werkt het, zoals is bedacht? De laagjes zijn met het blote oog niet zichtbaar. Met röntgenstralen is dat wel in kaart te brengen. De stralen dringen onder ultra-hoog vacuüm in het materiaal door. Elektronen die hierdoor uit de bovenste 5-10 nanometer worden losgeschoten bereiken de detector. Individuele atomen en hun chemische omgeving worden zo zichtbaar.

© RK, foto Sven Menschel

>> INHOUD

nr. 13 – 14e jaargang

>> **5**
STUDENTEN SCHRIJFWEDSTRIJD
And the winner is...

>> **20**
CARNIVOREN ONTLEED
Vleesminderen zit tussen de oren

>> **22**
CULINAIRE CAMPUSWENSEN
Hoog tijd voor circulariteit?

EN VERDER

- 4 Ingezonden brief over geweld tegen vrouwen in Latijns-Amerika
- 6 'Beste werkgever' zegt niet alles
- 9 Visie: zorgen om coronavirus
- 11 Het leven voorbij het kantelpunt
- 16 Campus carillon speelt weer
- 27 Longlist Teacher of the Year bekend

CORONA

Hebben jullie dat ook, dat er een corona-vermoeidheid begint op te treden? Dat je zit te werken achter je bureau en dat er dan, zodra je een kuchje laat, direct kamergenoten gaan adviseren dat je misschien thuis moet werken? Of dat je misschien dingen niet meer moet doen, want o wee, je zou COVID-19 kunnen oplopen.

Hoe dan ook, het virus zorgt voor veel onrust. Onze WUR-woordvoerder is de laatste week continu bezig geweest met het beantwoorden van vragen en zorgen van medewerkers en studenten (zie pagina 7). En nog iets: het *Resource*-debat aanstaande maandag over myWURspace *Einde vaste werkplek* gaat voorlopig door, maar houd de nieuwsvoorziening in de gaten, want het kan maar zo worden afgelast.

Deze corona-stemming kost veel aandacht en energie en hoewel het virus om zich heen slaat, snap ik de mensen wel die slechte en foute corona-grappen maken: een beetje lucht, als mentaal antivirus.

Albert Sikkema, redacteur wetenschap en organisatie

>> Voedselcomponenten en afbraakproducten kunnen het immuunsysteem in de dikke darm activeren. | p.10

INGEZONDEN

Ook een mening over een actuele WUR-kwestie? Stuur je bijdrage van maximaal 350 woorden naar resource@wur.nl onder vermelding van 'ingezonden'.

'I FEEL THE NEED TO SPEAK ON BEHALF OF ALL UNDERAGE GIRLS, RACIALIZED AND MARGINALISED WOMEN'

In the previous number of *Resource*, the 'Meanwhile in...' column was dedicated to Mexico. The piece sparked outrage and criticism from members of the Latin American community in Wageningen, mostly women. In the aftermath, I would summarize the discussion in three words that we can all relate to and understand.

THE FACTS

Each day, 10 women are murdered in Mexico as a result of gender-based violence. In 2019, there were 10 per cent more femicides than the previous year. The national survey on sexual harassment showed that in the second half of 2019, 27 per cent of Mexican women were victims of sexual intimidation and 10 per cent were sexually abused. At some point in their lives, 66 per cent of women older than 15 have faced some form of violence. This is what is reported to the authorities; real figures are likely to be much higher. The flawed justice system system-

atically fails to build a proper prosecution, loses key pieces of evidence and ultimately releases the suspects. Our society, media and authorities do not condemn or punish the perpetrators of such heinous hate crimes.

Women have protested against gender-based violence for years, only to be met with oppression and indiffer-

'I am lucky enough not to have been murdered'

ence. They protest in order to raise awareness of this reality, to demand justice and the end of the violence that women face in Mexico and Latin America. On 9 March, thousands of women participated in a nationwide Women's Strike, to draw attention to the consequences of the absence of women in everyday life. Gender-based violence knows no borders, race, religion, age or socio-economic status. Last November, the International Day for the

Elimination of Violence against Women was observed around the world and demonstrations took place in Turkey, Spain, South Africa, Russia and France. In 2017, Romania, Northern Ireland and Hungary were the European countries with the highest rates of homicides by intimate partners, overwhelmingly committed by men against women.

THE PRIVILEGE

I acknowledge my privilege of being able to study in Wageningen, where nothing has happened to me. I have gone out on the streets, dressed however I want and I have not been harassed. I have gone out at night and returned home safely by myself. This is not something a woman living in Mexico today can say. It is not something all women can say. Is it something men can say?

THE EMPATHY

How do you feel when you read this? 'And it's not my fault, not where I was, not how I dressed.'

This is a line from 'A Rapist in Your Path', a powerful chant written by Las Tesis, a Chilean collective. Perhaps if you're a woman, you can relate to this on some level. But if something doesn't affect you personally, should you care?

I and all of the women close to me in Mexico have experienced some form of violence. I am lucky enough not to have been murdered. Therefore, I feel the need to speak on behalf of all of those whose lives were taken from them, on behalf of underage girls, racialized and marginalized women. I need to raise my voice respectfully and responsibly, with true facts and figures. I need to stand in solidarity with all the mothers, fathers, sisters, brothers and friends who have lost someone at the hands of the violent men who are still free, waiting for their next victim.

Do you think it is possible to empathize from your own privilege?

Andrea Rivera del Rio, PhD Candidate AFSG Food Process Engineering

DE MEDEZEGGENSCHAP: WHAT'S IN IT FOR ME?

In een serie van vier afleveringen praat *Resource* met leden van medezeggenschap van WUR. Tot 22 april kunnen belangstellenden zich kandidaat stellen. De verkiezingen zijn van 2 tot 10 juni 2020.

Deel 2: Julia Diederer, docent bij Levensmiddelenchemie. 'De tijd die het kostte, viel enorm mee'

Net als veel andere Wageningse wetenschappers wil Julia Diederer zich niet verkiesbaar stellen voor de komende WUR Council. 'Ik kom nu al om in het werk. Ik zit bijvoorbeeld in de

opleidingscommissie van Food Technology. Dat zou ik dan moeten opzeggen en dat ga ik niet doen.' Toch was ze het afgelopen jaar 'buittenlid' van de WUR Council in de commissie voor het evalueren van het *Extended Daytime Schedule*.

'Ik zit in een commissie van drie docenten en drie studenten die de evaluatie van het nieuwe lesrooster controleert. De evaluatie is vorig academisch jaar uitgevoerd door Education & Student Affairs (ESA). De tijd die het me kostte, viel enorm mee. Ik heb in totaal zo'n acht keer overlegd, het heeft me hooguit twee uurtjes per maand gekost. Ik hoefde niets te organiseren, ik kon gewoon aanschuiven. We kregen gegevens van ESA, stelden kritische vragen en gaven suggesties.'

ONDERWIJSEVALUATIES

'Ik heb geleerd hoe WUR organisatorisch in elkaar zit. Omgekeerd heb ik discussies onder docenten over het lesrooster kunnen inbrengen in de commissie. En ik heb de enquête van ESA aan de docenten helpen verbeteren, want ik heb voor onderwijsbeoordelingen vaker enquêtes gemaakt en weet hoe je vragen kunt stellen. Zou ik het nog eens doen? Waarom niet? Ik denk dat de ondernemingsraden vaker personeelsleden kunnen vragen om een tijdje mee te denken. Zo betrek je meer mensen bij de medezeggenschap.' **RS AS**

WINNAAR RESOURCE SCHRIJFWEDSTRIJD

'HOEVER KUN JE GAAN TOT HET ONGELOOFWAARDIG WORDT?'

Mauk Westerman Holstijn (22) is student Mariene Ecologie in Wageningen en tussen de bedrijven door schrijft hij korte verhalen. Met *Droogte* won hij deze week de Resource literatuurwedstrijd en gaat daarmee door naar de landelijke finale.

Westerman Holstijn doet mee aan de literaire wedstrijd waar *Resource* zich bij heeft aangesloten en waaraan in totaal 16 universiteits- en hogeschoolbladen meedoen. Hij wint professionele ondersteuning van een literair agentschap en de winnaar van de landelijke finale krijgt een literaire agent tot z'n beschikking. Deze wedstrijd vond voor het eerst plaats.

Je hebt naast je studie een liefde voor literatuur?

'Ja, dat begon op de middelbare school, het Barlaeus Gymnasium in Amsterdam. Ik was dol op romans en was altijd bezig met verhalen, zoals de mythologieën Van Hercules tot de Trojaanse oorlog, ik vond het prachtig. Ik las ook graag fantasy zoals van Robin Hobb en George R.R. Martin. Eoin Colfer vond ik ook mooi. Op de basisschool heb ik een van zijn boeken omgezet naar een toneelstuk. Maar eigenlijk las ik alles wat ik te pakken kon krijgen.'

Wanneer ging je schrijven?

'Op de middelbare school begon ik met het schrijven van korte verhalen. Ik heb vaak verschillende ideeën die mij interessant lijken om uit te werken. In een roman moet je omstandigheden aan elkaar verweven, maar in een kort verhaal heb je wat meer vrijheid. Tot nu toe vind ik dat fijner.'

Of je kunt niet kiezen...

'Nee, dat is het niet. Het is makkelijker starten. Je begint gewoon. Bovendien is het schrijven van een kort verhaal ook echt een vak apart: literatuur tot op de centimeter en elk verhaal moet ook een kop en een staart hebben. Waar de inspiratie precies vandaan komt? Veel kan mij raken. Een klein huisje midden in een weiland bijvoorbeeld. Mijn fantasie gaat er dan direct mee aan de haal en maak ik aantekeningen. En dan begin ik met schrijven. Soms gaat het snel, soms duurt het lang.'

Studeren in Wageningen en schrijven, zijn dat twee uitersten?

'Niet echt. Ik vind het juist leuk onderwerpen die ik hier leer of zie terug te laten komen in

mijn werk. Bij *Droogte* bijvoorbeeld, dat gaat ook over de natuur en iemand die zich moet adapteren aan extreme omstandigheden. De grillen van de natuur en het weer zijn Wageningse onderwerpen. Het is leuk om wetenschappelijke kennis op te rekken tot je bijna tegen sciencefiction aanzit. Hoe ver kun je gaan tot het ongeloofwaardig wordt? Net als het werk van Daan Remmerts de Vries of Belcampo, dat zijn voorbeelden voor mij.'

OVER DROOGTE

Droogte gaat over een man die alleen in de woestijn woont. Hij is gewend geraakt aan overleven met een absoluut minimum aan hulpbronnen. Dan verschijnt er onverwacht een ander mens bij zijn huis. Plotseling wordt de kluzenaar geconfronteerd met alle moeilijkheden die een niet-solitair leven met zich meebrengen. *Droogte* is een intrigerend en origineel werk dat je direct meeneemt in het verhaal. Mauk Westerman Holstijn weet met de juiste woorden een fijne en soms vervreemdende sfeer neer te zetten, aldus het juryrapport. **WA**

De jury van de schrijfwedstrijd bestond uit Louise O. Fresco (voorzitter raad van bestuur), marien bioloog Lisa Becking, student en schrijver Geert van Zandbrink en Willem André (hoofdredacteur Resource en Wageningen World).

© COLUMN | VINCENT

#NietMijnSchuld

Ze hadden aangekondigd in maart 'lawaai te gaan maken', de actievoerders van #NietMijnSchuld. Ik heb er nog maar weinig van meegereggen. Ondergesneeuwd in alle Corona-berichtgeving, wellicht.

Die hashtag #NietMijnSchuld slaat natuurlijk op de studieschuld die een deel van de Nederlandse studenten in het hoger onderwijs heeft opgebouwd ten gevolge van het leenstelsel. Dat leenstelsel werd in 2015 ingevoerd, maar heeft in zijn huidige vorm geen politieke meerderheid meer. De actievoerders proberen nu al een tijdje voor elkaar te krijgen dat de basisbeurs terugkomt. Ook eisen ze compensatie voor de generatie 'pechstudenten' die geen basisbeurs hebben gekregen.

Ik ben zo'n pechstudent. Eigenlijk zou ik die actievoerders op mijn blote knieën moeten bedanken. Zeker als ze de overheid tot een compensatie kunnen dwingen, zou dat mooi meegenomen zijn. Toch voel ik me vooral ongemakkelijk bij dat hele #NietMijnSchuld-verhaal.

'Eigenlijk zou ik de actievoerders op mijn blote knieën moeten bedanken'

Dat leenstelsel is namelijk best prima. Het voorziet in gratis openbaar vervoer, een aanvullende beurs voor studenten met financieel minder draagkrachtige ouders en de mogelijkheid om tegen gunstige voorwaarden geld te lenen. Natuurlijk, een basisbeurs daarbovenop zou top zijn - gratis koffie ook - maar daarmee is dat nog geen mensenrecht.

Ik vind het een voorrecht om in Nederland hoger onderwijs te genieten. We hebben goede universiteiten. Het collegegeld is maar een fractie van de werkelijke onderwijskosten en vaak veel minder dan de tarieven waartegen internationale studenten komen studeren. Zo vreemd is het dan toch niet dat ons wordt gevraagd om zelf in ons onderwijs te investeren? **B**

Vincent Oostvogels (24) zoekt in zijn twee masteropleidingen Forest and Nature Conservation en Animal Sciences het kwetsbare raakvlak op tussen natuurbeheer en voedselproductie.

JELKE FROS WINT BEIJERINCK PREMIE

Viroloog Jelke Fros heeft de Beijerinck Premie 2020 gewonnen. De prijs van 25.000 euro wordt jaarlijks door de KNAW toegekend aan jong virologisch talent. Postdoc Fros (34) krijgt de prijs voor zijn werk aan de overeenkomsten tussen het erfelijk materiaal van virussen en dat van hun gastheer. In de erfelijke codetaal van zoogdiervirussen komen niet alle mogelijke combinaties van twee opeenvolgende bouwstenen evenveel voor. Van de vier nucleotiden komen de tweetallen CG en UA 60 procent minder voor dan statistisch verwacht mag worden. Dat is niet zomaar, ontdekte Fros. Virussen hebben dat ontwikkeld om meer op hun gastheer te lijken. En die gelijkenis is gunstig, omdat ze

daardoor de afweer van hun gastheer ontwijken. 'Hoe meer virussen genetisch op hun gastheer lijken, hoe succesvoller de replicatie in hun gastheer', toonde Fros experimenteel aan. Met die kennis kun je voorspellen of een virus succesvol en dus gevaarlijk is voor zoogdieren en de mens. Een volgende stap in het onderzoek is om die gelijkenis in te zetten om veilige en effectieve vaccins te ontwikkelen. Door virussen zo te verzwakken (CG en UA toevoegen) dat ze minder op hun gastheer lijken, neemt hun succes drastisch af. Fros is de tweede WUR-wetenschapper die de Beijerinck Premie in de wacht sleept. Stan Brouns ging hem in 2013 voor. **✎ RK**

NIEUWE VISIE OP CAMPUS-ETEN

Voldoet de catering op de campus nog wel? In een te ontwikkelen nieuwe visie op 'Food & Beverage' zet WUR lijnen uit voor de toekomst. De komende twee jaar lopen alle grote contracten met campus-caterers af. Dat geldt niet alleen voor de kantines, maar ook voor de koffie- en andere automaten. Om goed voorbereid te zijn op nieuwe aanbestedingen, ontwikkelt WUR een 'breed gedragen visie'. Een visie dus, waarin studenten en medewerkers volop inbreng hebben, zegt Ludy Zeeuwen van het Facilitair Bedrijf en lid van de projectgroep die de visie gaat optekenen. Input voor de nieuwe visie is onder meer een analyse van de bestaande cateraars; een rond

gang langs andere universiteiten en kijken wat marktpartijen te bieden hebben. Uitgangspunt: een gezond en duurzaam assortiment en bedrijfsvoering. De stem van de gebruikers telt daarbij zwaar. Met korte polls en enquêtes worden de komende tijd voorkeuren in kaart gebracht. Op intranet is een WUR-groep aangemaakt, waar medewerkers hun mening kunnen geven. De nieuwe visie moet dit najaar in concept af zijn.

✎ RK

Op pag. 22 alvast een voorproefje van de culinaire campus-wensen.

'BESTE WERKGEVER' ZEGT NIET ALLES, MAAR OOK NIET NIKS

Vorige week werd bekend dat WUR in het landelijke werkgeversonderzoek van Effactory is uitgeroepen tot beste werkgever in de branche Onderwijs. Wat zegt dat predikaat eigenlijk?

Keurmerken en prijzen zijn belangrijk in de steeds krappere arbeidsmarkt. In de *war on talent* helpt het om een officieel ogend predikaat te mogen voeren: het vergroot het aantal reacties op vacatures. Geen wonder dat menig adviesbureau daar een leuk verdienmo-

'Graadmeter zijn scores die werkgevers krijgen van eigen medewerkers. Een objectieve toetsing ontbreekt'

del in ziet. Wil een werkgever zich bijvoorbeeld Top Employer mogen noemen? Dat begint met het trekken van de portemonnee, want werkgevers moeten eerst het 'certificeringsprogramma' doorlopen, met 'interactieve feedbacksessies' en 'duidelijke rapporten' voordat ze zich überhaupt mogen benchmarken. En het staat er niet met zoveel woorden, maar zo'n programma is niet gratis (wat vanwege de vrij stevige in-

houdelijke toetsing van het HR-beleid overigens ook wel logisch is).

COMPETITIE

Dat heeft de Effactory-prijs dan weer voor op andere prijzen en keurmerken: werkgevers hoeven niet te betalen om mee te doen. Elke organisatie met minstens honderd medewerkers mag zich gratis meten met anderen. Alleen is natuurlijk wel relevant te weten wie die anderen precies zijn. Zijn dat (bijna) alle hogescholen en universiteiten in Nederland, of gaat het hooguit om een handjevol? De site van Effactory blijft daar nogal vaag over. Het in de WUR-berichtgeving genoemde aantal van dertien deelnemers in de categorie Onderwijs, is er niet te herleiden. Ook Recruitment-manager Johan Kanis heeft geen compleet inzicht in de concurrentie. 'Effactory heeft de categorieën gedefinieerd. Ik heb begrepen dat naast de Hanzehogeschool Groningen ook de Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit voor Humanistiek, IHE Delft en de Brabantse vereniging Ons Middelbaar Onderwijs meededen. Maar we hebben geen complete lijst.'

SUBJECTIEVE GRAADMETER

Dan de methodiek. Net als bij de verkiezing van de beste universiteit door de Keuzegids Hoger

FOTO: BART DE GOUW

▲ Wageningen University & Research is begin maart in het landelijke werkgeversonderzoek van Effactory uitgeroepen tot beste werkgever Onderwijs.

Onderwijs gaat het om *self assessment*. Graadmeter zijn de scores die werkgevers krijgen van hun eigen medewerkers. Een objectieve toetsing ontbreekt. Dat WUR wel winnaar werd in de categorie Onderwijs en de Hanzehogeschool Groningen niet, zegt dus feitelijk alleen dat wij positiever zijn over onze werkgever dan zij over de hunne. Of, nog preciezer: dat wij hogere scores uitdeelden dan zij. Misschien waarderen de Groningers hun werkgever nog wel meer dan wij, maar zijn ze simpelweg minder kwistig met punten uitdelen. **✎ ME**

CORONACRISIS LEIDT TOT VEEL VRAGEN BIJ WUR

WUR-woordvoerder Simon Vink is de laatste week continu bezig met het beantwoorden van vragen en zorgen over het coronavirus.

Medewerkers willen toestemming om niet te komen werken omdat ze astma hebben, of omdat de partner COPD of koorts heeft. En waarom is gebouw Radix op de campus nog open terwijl daar een week geleden een medewerker met COVID-19 is gediagnosticeerd, vraagt men zich af. En waarom verbiedt WUR, in navolging van Unilever en Friesland Campina, medewerkers niet om naar externe bijeenkomsten te gaan of om gasten te ontvangen?

Er zijn veel vragen en onduidelijkheden over hoe WUR de Corona-epidemie aanpakt, vooral bij buitenlandse medewerkers en studen-

ten. Zo willen sommige Chinese studenten terug naar China omdat ze het idee hebben dat de Chinese overheid het virus beter bestrijdt dan de Nederlandse. Er zijn ook studenten die zich zorgen maken dat ze niet op stage kunnen of geen examens kunnen doen door het coronavirus en dat ze daardoor studievertraging krijgen en extra kosten moeten maken.

Vink herhaalt dat WUR de landelijke richtlijnen van het RIVM volgt. Die houden in dat iedereen die zich niet safe voelt op de campus, thuis kan werken. Medewerkers en studenten die zich ziek voelen, wordt dringend gevraagd om thuis te blijven en uit te zieken. Ook krijgen medewerkers het advies om niet te reizen als dat niet noodzakelijk is en om zoveel mogelijk te vergaderen via Skype.

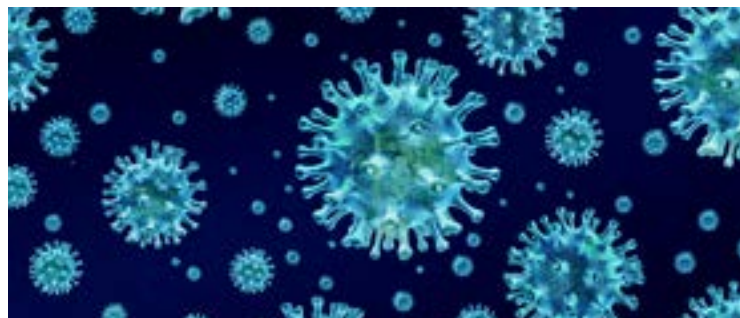

FOTO: SHUTTERSTOCK.COM

Tot dusverre gaan de meeste interne bijeenkomsten, zoals colleges, door. Volgens Vink kijkt de raad van bestuur naar verschillende scenario's als het virus zich verder blijft verspreiden. Daaronder zijn, in het uiterste geval, scenario's om alle onderwijs in de grote collegezalen op de campus te staken of de campus zelfs te sluiten. Er zijn nu

al stemmen die oproepen tot zo'n drastische maatregel, maar de raad van bestuur ziet er – in navolging van het RIVM – op dit moment niet de meerwaarde van in. Vink adviseert medewerkers en studenten om elke dag de richtlijnen op de website van WUR (wur.nl) te bekijken en om de adviezen van RIVM te volgen. **AS**

Kom naar het Resource-debat!

Maandag 16 maart

Einde vaste werkplek?

Een nieuw concept voor de inrichting van onze kantoren moet de ruimtenood op de campus oplossen en samenwerkingen bevorderen. Met myWURspace komt echter ook een einde aan de vaste werkplek. Zitten medewerkers hier op te wachten? En nodigt de open ruimte inderdaad uit tot samenwerken? Kom naar het Resource-debat waar experts aan het woord komen en er ruim de tijd is voor dialoog. Het debat wordt in het Engels gehouden. Vanwege de coronacrisis bestaat de kans dat het debat maandag niet doorgaat. Houd onze website resource.wur.nl in de gaten voor de definitieve go/no-go.

Datum Maandag 16 maart, tussen 12.00-13.30

Locatie Impulse, Wageningen Campus

Voor iedereen van Wageningen University & Research

BIOSENSOR LAAT GEEN TUMOR MEER ONONTDEKT

Een nieuwe nanosensor van Twents-Wageningse makelij laat geen enkele tumor onontdekt. Een wereldprimeur, zegt WUR-promovendus Organische Chemie Pepijn Beekman.

Beekman haalt voorzichtig een petrischaaltje tevoorschijn. Op de bodem liggen twee superdunne chips van amper twee centimeter breed. Nee, een foto is uit den boze. Kenners zouden er informatie aan kunnen ontlenu. En dat is dus niet de bedoeling. Deze chip, het jongste product van Beekman's bedrijfje ECsens, is nog geheim. Maar wat de sensor kan, is volgens Beekman ongekend.

De chip, een nanosensor, kan tumorblaasjes in de bloedbaan detecteren met in principe honderd procent nauwkeurigheid. Dat wil zeggen: er ontsnapt niets aan zijn 'aandacht'. Tumorblaasjes zijn wat in de medische literatuur *tumor-derived extracellular vesicles* heten (tdEV's). Lichaamscellen scheiden voortdurend blaasjes met inhoud af; nucleïnezuren bijvoorbeeld of eiwitten. Het zijn een soort postpakketjes waarmee cellen onderling communiceren.

GEVOELIG

Beekman gebruikt die blaasjes om de aanwezigheid van kankercellen aan te tonen. En dat kan, omdat tumorblaasjes aan het oppervlak een eiwit bevatten (epCAM) dat specifiek is voor cellen die normaal niet in het bloed zitten. Het zijn dus goede *markers* voor kanker. De sensor gebruikt dat eiwit als herkenningspunt om tumorblaasjes van blaasjes van andere cellen te onderscheiden. En dat dus met een tot nu toe ongekende gevoeligheid.

'De vraag is of we de chemie zo kunnen verbeteren dat het ook in bloedplasma werkt'

'*Single vesicle*-detectie is een wereldprimeur', stelt Beekman resoluut. 'De data zijn nog geen week oud.' De chip die hij laat zien is het vervolg op een eerdere variant die vorige maand wereldkundig werd gemaakt door de Universiteit Twente. Beekman werkt nauw samen met zijn Twentse collega en mede-oprichter van ECsens Dilu Mathew. De sensortechnologie is Twents, de gebruikte chemie komt uit Wageningen. Die eerste nanosensor kon als onder-

grens tien tumorblaasjes per microliter (eenduizendste ml) bloed detecteren.

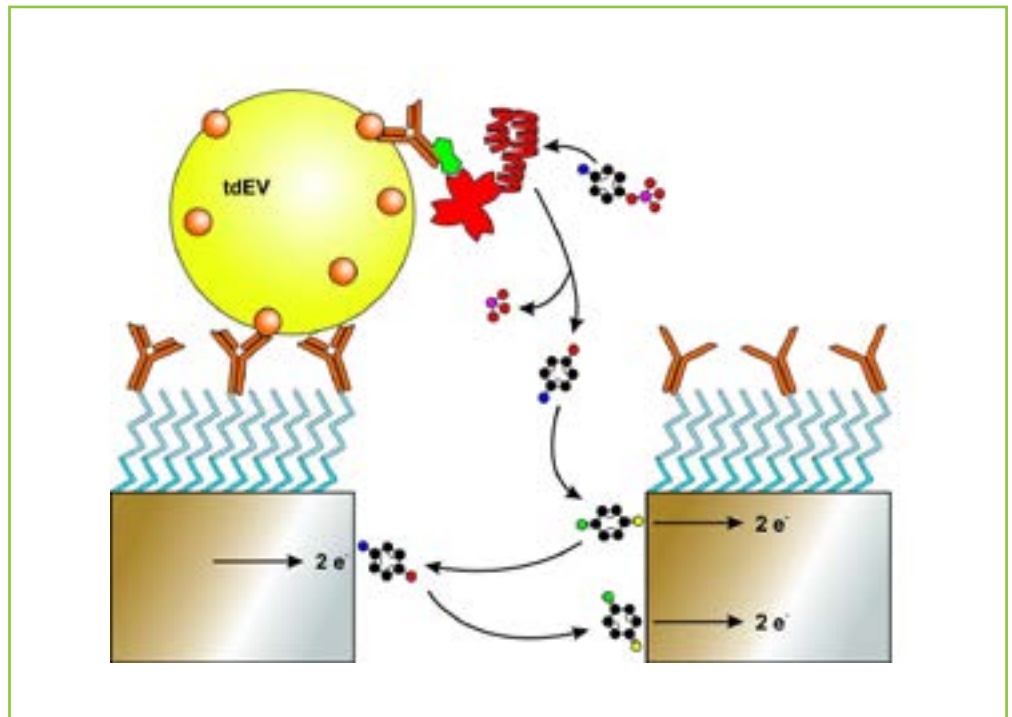
Beekman en Mathew haalden met die biosensor de cover van *Nano Letters*, een gerenommeerd journal van de American Chemical Society. 'Daar zijn we heel trots op', zegt de promovendus. 'Maar die gevoeligheid is niet genoeg voor een goede detectie. Daartoe moest de sensor zeker honderd keer gevoeliger.' En dat is gelukt. Nu al? Beekman: 'Dat artikel in *Nano Letters* is gebaseerd op data van anderhalf jaar geleden. We hebben intussen niet stil gezeten.'

NANOLAB OP EEN CHIP

Maar eerst de werking van de sensor. Die maakt gebruik van antilichamen en elektrochemie. Antilichamen zorgen ervoor dat specifiek tumorblaasjes worden gedetecteerd. Een aan het antilichaam gehecht enzym zorgt er vervolgens voor dat een elektrisch signaal ontstaat dat kan worden gemeten. Over de verbetering die inmiddels is aangebracht doet Beekman geheimzinnig. 'We hebben met elektrochemie ervoor

gezorgd dat de tumordeeltjes zelf naar de detector komen. Zo mis je er geen een meer.' De sensor is feitelijk een nanolab op een chip. De blaasjes zelf zijn nog geen 100 nanometer. De elektroden die het signaal oppikken zitten 120 nanometer van elkaar. 'Als je een minuut naar je duimnagel kijkt, is-ie 100 nanometer gegroeid', gebruikt Beekman als favoriete vergelijking om aan te geven hoe high-tech dit is. Voor de gebruikte methode is patent aangevraagd. Beekman en Mathew wonnen er in het najaar de 4TU Impact Challenge mee.

Die prijs brengt de onderzoekers en hun bedrijf begin volgend jaar naar de World Expo in Dubai. Intussen liggen er ook al een kwart miljoen euro aan 'grants' klaar om de sensor verder te perfectioneren. Dat wil zeggen: testen in echt bloed in plaats van in materiaal van gekweekte cellijnen. 'De vraag is of we de chemie zo kunnen verbeteren dat het ook in bloedplasma werkt. In plasma zit heel veel biomateriaal dat het signaal kan verstoren.' **© RK**

Schematische weergave van de biosensor. Aan de sensor (onder) gebonden antilichamen grijpen het tumorblaasje (tdEV) in de kraag. Een identiek antilichaam, met daaraan een enzym, hecht zich daarna ook aan het blaasje. Dit enzym maakt een toegevoegde signaalstof (pAPP) elektrochemisch actief (door er een fosfaatgroep af te splitsen), zodat een elektrisch signaal ontstaat tussen de elektroden van de sensor. Alle stappen zijn in een tekening afgebeeld, maar vinden na elkaar plaats.

CHLAMYDIABACTERIE LEEFT EENZAAM BESTAAN IN NOORDELIJKE IJSZEE

Familieleden van de bacterie *Chlamydia trachomatis*, de veroorzaker van de seksueel overdraagbare aandoening chlamydia, leven zonder gastheer diep in de Noordelijke IJszee. Dat ontdekte een internationaal team van wetenschappers van onder andere Wageningen University & Research en Uppsala University. Zij publiceerden hun resultaten op 5 maart in *Current Biology*.

Chlamydiabacteriën infecteren niet alleen mensen, maar ook koala's en microscopische organismen zoals algen en plankton. Lange tijd dachten wetenschappers dat chlamydiabacteriën niet zonder zo'n gastheer kunnen overleven, maar daar bracht het team van hoogleraar microbiologie Thijs Ettema verandering in. In de Noordelijke IJszee identificeerden zij verschillende soorten chlamydiabacteriën die zelfstandig, zonder gastheer, lijken te overleven.

ONDERWATERKASTEEL

Het team van internationale wetenschappers ontdekte de chlamydiabacteriën per toeval tijdens een expeditie naar het *Kasteel van Loki*: een veld met hydrothermale bronnen in de Noordelijke IJszee, gelegen tussen IJsland, Noorwegen en Spitsbergen. Daar, op drie kilometer diepte, zijn de omstandigheden extreem: door de hoge druk en het gebrek aan zuurstof is er nauwelijks leven. 'Dat we chlamydiabacteriën vonden in deze omgeving was volkomen onverwacht en we vragen ons af wat ze daar in vredesnaam doen', zegt Jennah Dharamshi, onderzoeker aan

Uppsala University. Gezien de grote aantallen chlamydiabacteriën in het gebied, denken de wetenschappers dat deze bacteriën het ecosysteem sterk beïnvloeden.

EVOLUTIE

De wetenschappers namen proefmonsters van de zeebodem (sedimenten) mee uit de buurt van het *Kasteel van Loki*. Terug in het lab bestudeerden ze het dna in die sedimenten en ontdekten zo de verre neef van de chlamydiabacterie. Door het genenpakket van de nieuw ontdekte bacteriesoort te vergelijken met de chlamydiaveroorzaker, kregen de onderzoekers nieuwe inzichten in hoe de chlamydiabacterie evolueerde tot een invasieve ziekteverwekker. Bepaalde genen, belangrijk voor de gastheer-afhankelijke levensstijl, bleken bijvoorbeeld ook aanwezig in de verre neef. Daarom verwachten de onderzoekers dat de bacteriën uit de Noordelijke IJszee niet geheel onafhankelijk leven. 'We denken dat ze voedingsstoffen van andere micro-organismen in hun leefomgeving gebruiken om te overleven en groeien', zegt Ettema. De ontdekking van de chlamydiabacterie in een afgelegen omgeving geeft ook aan dat chlamydiabacteriën waarschijnlijk ook op andere plekken op de wereld voorkomen en over het hoofd gezien zijn in eerdere onderzoeken. 'Iedere keer dat we een andere omgeving verkennen, ontdekken we micro-organismen die nieuw zijn voor de wetenschap. Dat vertelt ons hoeveel er nog te ontdekken valt', aldus Ettema. **© NvtWH**

VISIE

Zorgen over het coronavirus

Hans Verhoef, epidemioloog bij Humane Voeding en Gezondheid in Wageningen, organiseerde op 9 maart een debat in Impulse over COVID-19. 'Ik maak me zorgen over de ziekenhuiscapaciteit.'

'Ik heb niet alle gegevens over het coronavirus, maar ik maak me wel zorgen. Het COVID-19 virus verspreidt zich snel en we weten niet hoeveel Nederlanders besmet zijn die buiten beeld van het gezondheidssysteem zijn. Die groep kan ongemerkt andere mensen besmetten. Ten tweede maak ik me zorgen over de ziekenhuiscapaciteit. Nederlandse ziekenhuizen hebben tweeduizend intensive care-bedden; is dat genoeg bij een epidemie? Er zijn nu al nauwelijks voldoende coronatests en medisch personeel beschikbaar.'

Dit is geen gewone griep?

'We weten nog niet hoe groot de kans is dat je geïnfecteerd wordt door het coronavirus en hoe groot de kans is dat je eraan overlijdt, maar alle gegevens wijzen erop dat dit virus dodelijker is dan het bekende griepvirus. De bevolking is kwetsbaar, omdat het geen enkele immuniteit heeft opgebouwd tegen dit nieuwe virus en er ook nog geen vaccin beschikbaar is. En er zijn ook nog geen geneesmiddelen. Bovendien zijn patiënten besmettelijk gedurende de hele ziekteperiode van twee tot drie weken; dat is langer dan bij het bekende griepvirus. Die lange duur zorgt voor meer frequente overdacht van het virus en dus een snellere verspreiding.'

In China is het virus alweer op z'n retour, toch?

'Dat klopt, maar dat komt door de hele snelle en strikte maatregelen die de Chinese overheid heeft genomen vanaf het begin van de uitbraak in december. China heeft een geweldige prestatie geleverd.'

Wat kunnen wij doen?

'We moeten alert zijn dat wij niet bijdragen aan de verspreiding van het virus. Ik maak me bijvoorbeeld zorgen om de verzorgingshuizen waar kwetsbare ouderen wonen en om mensen met chronische ziekten als diabetes en hoge bloeddruk. Doen we genoeg om hen te beschermen? En we moeten vooral veel vaker en grondiger onze handen wassen dan we nu doen.' **© AS**

Vragen over het coronavirus en WUR? Lees het bericht op pagina 7 of kijk op intranet.

VOEDSEL VOOR HET IMMUUNSYSTEEM

Voedselcomponenten en afbraakproducten daarvan kunnen het immuunsysteem in de dikke darm activeren. Promovendus Jonna Koper ontrafelde de onderliggende mechanismen en bracht daarmee de ontwikkeling van immuunregulerende voedselproducten dichterbij.

FOTO: SHUTTERSTOCK.COM

Koper onderzocht de vertering en fermentatie in het menselijk maag-darmkanaal van een aantal stoffen, zoals het aminozuur tryptofaan en zogeheten glucosinolaten uit broccoli. Dat deed ze in een modelsysteem dat de menselijke maag, dunne darm en dikke darm nabootst. Deze SHIME – Simulator of Human Intestinal Microbial Ecosystem – bestaat uit vijf opeenvolgende reactoren, die elk een ander deel van het maag-darmstelsel simuleren. De afbraakproducten in de verschillende compartimenten testte ze op hun vermogen om het immuunsysteem te activeren. 'Ik heb daarbij met name gekeken naar een specifieke receptor van het immuunsysteem in de dikke darm, de Aryl hydrocarbon Receptor', zegt Koper. 'Die speelt een heel belangrijke rol voor de balans, oftewel homeostase, in de dikke darm. Daarom hebben we een selectie gemaakt van stoffen die deze receptor konden activeren.' Om de re-

ceptor aan te kunnen zetten, moet zo'n stof een bepaalde chemische structuur hebben: hij moet als een 'sleutel' in het 'slot' van de receptor passen.

TE VEEL

Dat geldt bijvoorbeeld voor afbraakproducten van tryptofaan die ontstaan als darmbacteriën dit aminozuur omzetten. Om dit te testen, zette Koper de SHIME op een dieet met veel tryptofaan. 'We vonden echter een veel lagere activatie van de receptor dan we verwachtten.' Koper ontdekte dat het aminozuur zelf de receptor kan blokkeren, waardoor de afbraakproducten niet meer kunnen binden. 'Waarschijnlijk hadden we te veel tryptofaan toegevoegd en konden de bacteriën niet alles afbreken.'

RAUWE BROCCOLI

Ook afbraakproducten van glucosinolaten uit broccoli en andere koolsoorten kunnen binden aan de Aryl hydrocarbon Receptor. In

proeven vond Koper de hoogste activatie tijdens de vertering als er rauwe broccoli werd verteerd. Ze concludeert dat metaboliëten die ontstaan in de maag door een enzym uit broccoli, myrosinase, verantwoordelijk zijn voor de activatie. Dit enzym gaat kapot bij het koken, waardoor de omzetting van de glucosinolaten in de maag niet kan plaatsvinden. Koper ziet veel potentie voor het aanpassen van het immuunsysteem met voedingsproducten. Vooral voor mensen met inflammatoire darmziekten (IBD). 'Maar er zijn meer studies nodig en we moeten de werking valideren in echte mensen.' **R CJ**

BLOGGEN OVER BROEDEN

Het broedseizoen staat voor de deur, een drukke periode voor promovendus Bernice Sepers, die onderzoek doet naar koolmezen. Toch maakt ze graag tijd om te bloggen over het dagelijks leven van deze vogeltjes.

Op de website Beleef de Lente kan je meekijken in de nestkasten van ruim tien verschillende vogels. Van nestje bouwen tot uitvliegen van de jongen: het wordt jaarlijks door zo'n 900 duizend mensen bekeken. Eens per week blogt Sepers over de gebeurtenissen die te zien zijn op de koolmeescam.

'Er is nu nog geen nestbouw maar je ziet soms al mannetjes vechten.

Dan schrijven we bijvoorbeeld over de strijd om

de nestkast,' zegt Sepers. 'Maar ook als er vervelende dingen gebeuren, zoals jongen die doodgaan of niet meer gevoerd worden, is het belangrijk om daar duiding bij te geven. Ik leg uit dat ook dat natuur is, en dat we niet ingrijpen. Het is een ideale manier van wetenschapscommunicatie, omdat je zoveel mensen bereikt.'

LEERZAAM

'De natuur is voor veel mensen een ver-van-mijn-bed-show. Weinig mensen realiseren zich hoe het leven van een vogel eruit ziet. Als wij zien dat koolmezen moeite hebben om hun jongen te voeren, dan kan ik daar aandacht aan geven in mijn blog. Er zijn minder insecten, heeft dat te maken met pesticiden? Ik hoop dat mensen zich dan realiseren dat ze zelf een positief

effect kunnen hebben op de natuur en dat onderzoek daarnaar belangrijk is.'

PERSOONLIJKHEID

Voor haar eigen onderzoek houdt Sepers 250 nestkasten in de gaten. Ze hoopt erachter te komen welke mechanismen een rol spelen bij de persoonlijkheid van koolmezen. 'We weten dat koolmezen persoonlijkheidskenmerken hebben en dat individuen verschillen. Als je bijvoorbeeld een vogel in een nieuwe ruimte zet, kan je zien of hij er snel op uit gaat, of juist op één plek blijft zitten. Dat ge-

drag is gelinkt aan andere eigenschappen zoals agressie.' Persoonlijkheid is deels erfelijk bepaald, maar wordt ook beïnvloed door de omgeving. En die omgeving bekijken wetenschappers samen met 900 andere geïnteresseerden dus de komende maanden via Beleef de Lente. **R CJ**

FOTO: BERNICE SEPERIS

HET LEVEN VOORBIJ HET KANTELPUNT

Ecosystemen kunnen in veranderende omstandigheden volledig kantelen naar een nieuwe en volstrekt andere toestand. Wat ligt er achter die horizon?

Complexe systemen heb je overal. Ecosystemen zijn per definitie complex, maar ook bijvoorbeeld financiële markten. Alles hangt met alles samen. In de natuur versterken sommige soorten elkaar, anderen hebben een negatieve interactie. En de sterkte van die verbanden hangt weer af van de omstandigheden. Promovendus Jelle Lever onderzocht de toekomstige wereld achter het kantelpunt. Bekende voorbeelden van kantelpunten zijn heldere meertjes die troebel worden of landschappen die degraderen.

KRITISCHE VERTRAGING

Maar niet alle ecosystemen gedragen zich zo voorspelbaar. Als ecosystemen met veel onderling verbonden soorten een kantelpunt passeren, hangt de nieuwe toestand af van de manier waarop de veranderende omstandigheden het ecosysteem hebben aangetast. Vooraf is niet duidelijk of de transitie kleine of grote en positieve of negatieve gevolgen heeft. 'Complexe systemen bestaan uit heel veel componenten' zegt Lever. 'En die hebben allemaal

positieve of negatieve interactie met elkaar.' Kun je dan toch nog iets zinvol zeggen over de toekomst? Ja, denkt hij. Voor sommige complexe systemen kun je de toekomst na de omwenteling afleiden uit het gedrag van de deelnemers vóór het kantelen. In die fase treedt zogeheten kritische vertraging op, oftewel *critical slowing down*. Dat is het bekende fenomeen dat een systeem steeds trager herstelt van schokken die het evenwicht verstoren.

'Mijn theorie zegt welke soorten voorbij het kantelpunt winnen en welke verliezen'

De veerkracht neemt dus af. Lever bestudeerde modellen van ecosystemen met positieve feedbacks die het systeem destabiliseren, denk bijvoorbeeld aan planten en hun bestuivers. Toename van het aantal bestuivers, zorgt voor een toename van het aantal planten, wat weer een positief effect heeft op het aantal bestuivers. Het gevolg versterkt de oorzaak. Het omgekeerde gaat natuurlijk ook op: afname van de één leidt tot afname van de ander en uiteindelijk tot instorting van het systeem.

TOEKOMST VOORSPELLEN

Maar niet elke soort reageert met dezelfde vertraging op verstoring. Lever toont aan dat dat verschillende gedrag letterlijk de weg wijst naar hoe de wereld voorbij het kantelpunt eruit ziet. 'Mijn theorie zegt welke kant het ecosysteem op gaat. Welke soorten voorbij het kantelpunt winnen en welke verliezen. Niet in absolute aantallen, maar wel in onderlinge verhouding.' Daarmee heeft hij in principe een indicator te pakken die de toekomst voorspelt. In principe dan, want voorlopig is het bewijs nog slechts theoretisch. De volgende stap is om de theorie met echte data te toetsen. **© RK**

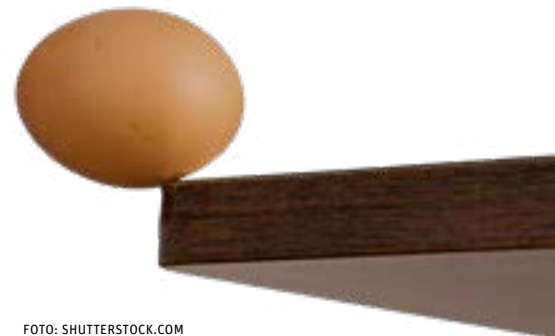

FOTO: SHUTTERSTOCK.COM

DE STELLING

'Vrouwenbeurzen versterken seksisme'

Beurzen speciaal voor vrouwelijke wetenschappers. Ze bestaan. Maar promovendus Jessica de Bruijn vindt het een slecht idee. Want, zo stelt ze: *Science grants for wich only women are eligible reinforce sexism.*

'Werken in de wetenschap is heel competitief en er is veel druk om beurzen binnen te halen. Een beurs is bedoeld voor het beste voorstel en de beste persoon om dat uit te voeren. Naar mijn idee heeft dat niks te maken met je geslacht. Er zijn twee aspecten waar ik mij zorgen over maak. Ten eerste is het discriminatie wanneer je mannen uitsluit. Ten tweede heeft het potentieel negatieve gevolgen voor

de onderzoeker en haar groep. Ik heb verhalen gehoord van vrouwen die te horen krijgen: je hebt dat geld enkel gekregen omdat je een vrouw bent. Als mannen mee mochten doen, had je vast geen beurs gekregen. Dan start je als vrouw al met een streepje achter. Het risico is dat je met zo'n regeling om gelijkheid te creëren, onbedoeld juist discriminatie van vrouwen stimuleert.

Daarnaast moeten we ons afvragen waarom we het nodig vinden dat er meer vrouwen in de wetenschap komen – bijvoorbeeld voor een evenwichtige samenstelling van teams – en waarom die vrouwen er nu niet zijn. Dat kan deels komen door (on)bewuste discrimi-

natie, maar het kan ook een bewuste keuze van vrouwen zijn. Van vrouwen wordt niet meer verwacht dat ze thuisblijven om voor de kinderen te zorgen, maar wellicht zien vrou-

'Het is discriminatie wanneer je mannen uitsluit'

wen andere voor- en nadelen bij het overwegen van een baan in de wetenschap. In de wetenschap zijn mannen en vrouwen gelijk gekwalificeerd. Het is goed om meer vrouwen in de wetenschap te hebben, maar ik denk niet dat je het zo moet forceren.' **© TL**

Promovendi moeten bij hun proefschrift een handjevol stellingen inleveren. In deze rubriek geven ze toelichting bij hun prikkelendste stelling. Deze keer promoveerde op haar onderzoek naar de invloed van leren op foeragegedrag van sluipwespen.

myWURspace: 'bezint eer ge begint'

De vaste werkplek loslaten valt niet mee, laat wetenschappelijk onderzoek zien. De behoefte aan privacy en sociale verbondenheid wordt vaak onderschat. Bezint eer ge begint, is de boodschap.

tekst Roelof Kleis en Albert Sikkema foto's Guy Ackermans

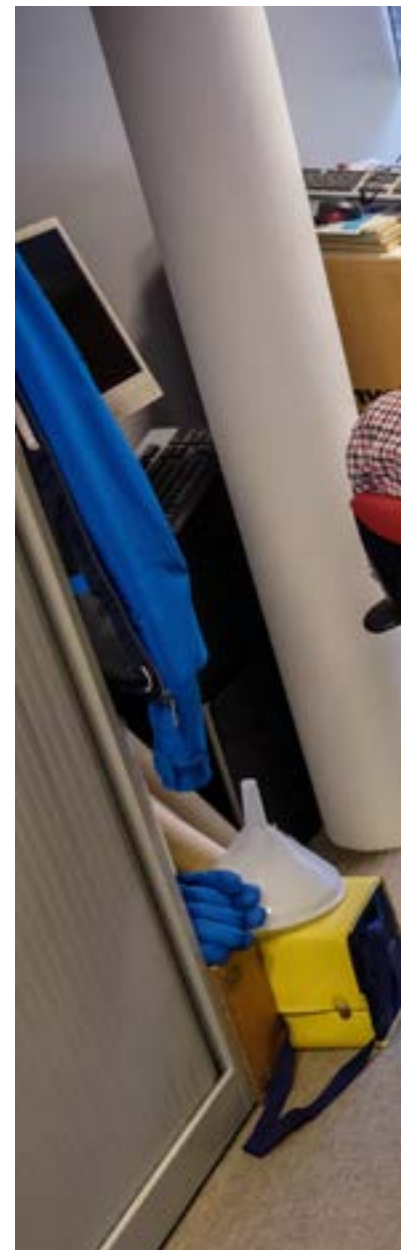
A dieu vaste werkplek' kopte *Resource* twee nummers terug boven een verhaal over de op handen zijnde invoering van myWURspace. De (verontwaardigde) reacties op de website en intranet waren niet van de lucht. Kom aan de mens zijn werkplek en je hebt heibel in de tent. Meningen vooral, soms gebaseerd op ervaringen elders. Maar wat zegt de wetenschap over myWURspace?

Niks natuurlijk, myWURspace is een zelfbedachte term. Maar over de activiteitgerelateerde werkplek (*activity-based workplace* of *abw* in het jargon) is al veel geschreven. Eén van de experts

in ons land is Jan Gerard Hoendervanger van de Hanzehogeschool in Groningen. Hij promoveert in de loop van dit jaar op zijn proefschrift *De psychologie van de flexplek* over dit onderwerp. Zijn studie legt de vinger op een paar zere plekken van myWURspace.

PRAKTISCH GEDOE

Concepten als myWURspace zijn bedoeld om het werken beter te accommoderen, om werknemers voor elke activiteit de juiste werkomgeving te bieden. Dat vereist dat er, afhankelijk van het type werk, van plek wordt gewisseld. Binnen het gebouw, maar mogelijk zelfs tussen gebouwen. Van plek naar vlek - zoals het is gedoopt - is de kern van het nieuwe flexwerken. Maar doen werknemers dat ook? Nee, blijkt uit een grootschalig onderzoek van Hoendervanger uit 2016. Hij ondervroeg ruim 3000 werknemers van kennisinstellingen en bedrijven naar hun ervaringen. Saillant detail: uit de weliswaar geanonimi-

KOM NAAR HET RESOURCE-DEBAT!

Maandag 16 maart, 12.00-13.30 uur
Locatie Impulse, Wageningen campus

Einde vaste werkplek?

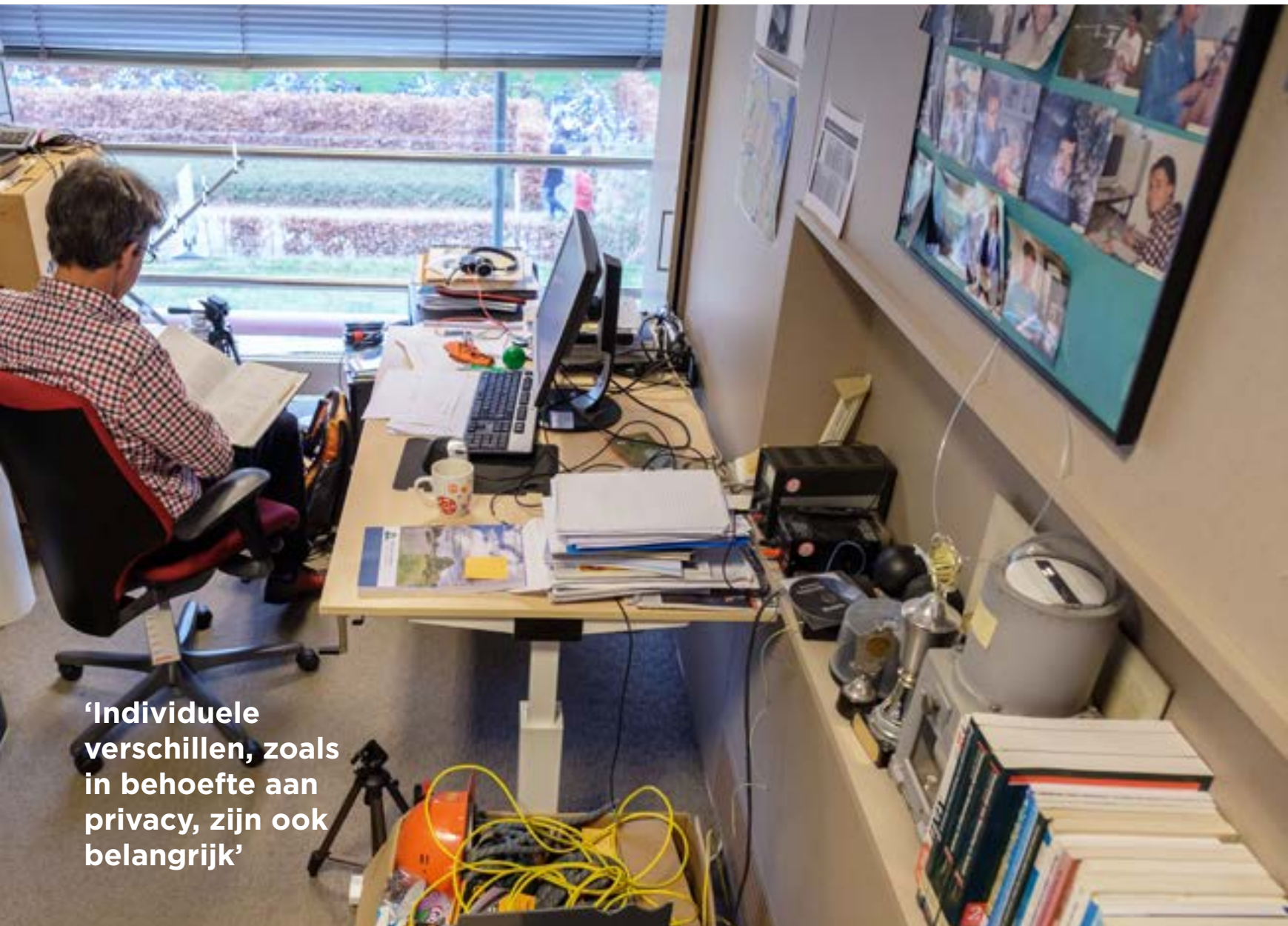
Een nieuw concept voor de inrichting van onze kantoren moet de ruimtenood op de campus oplossen en samenwerkingen bevorderen. Met myWURspace komt echter ook een einde aan de vaste werkplek. Zitten medewerkers hier op te wachten? En nodigt de open ruimte inderdaad uit tot samenwerken? Kom naar het Resource-debat waar experts – onder anderen Herman Kok - aan het woord komen en er ruim de tijd is voor dialoog. Het debat is in het Engels.

Vanwege de coronacrisis bestaat de kans dat het debat maandag niet doorgaat. Houd onze website resource.wur.nl in de gaten voor de definitieve go/no-go.

'Mensen ontwikkelen patronen die moeilijk te doorbreken zijn'

seerde omschrijving blijkt dat ook het facilitair bedrijf (gebouw Actio) van WUR deelnam. De resultaten waren veelzeggend. Het gros van de respondenten wisselt zelden van plek. De helft doet het zelfs nooit of hooguit eens in de week, omdat iemand anders op 'hun plek' zit. Slechts vier procent wisselde meerdere keren per dag

van plek. De belangrijkste redenen om niet te wisselen: 'dan moet ik mijn spullen verplaatsen', 'dan zit ik te ver van mijn eenheid', of 'dan moet ik het meubilair opnieuw instellen'. Praktisch gedoe dus en het groepsgevoel weerhouden mensen van wisselen. De tevredenheid over het concept, destijds bij WUR nog Het Nieuwe Werken genoemd, was evenmin om over naar huis te schrijven. Veertig procent van de ondervraagden gaf een 5 of lager op een 10-puntsschaal. Daar ga je op school niet mee over, concludeert Hoendervanger. 'In de praktijk blijkt er veel minder van werkplek gewisseld te worden dan waar het concept van uitgaat.

‘Individuele verschillen, zoals in behoefte aan privacy, zijn ook belangrijk’

▲ Werkkamer in Lumen. Individuele verschillen, zoals behoefte aan privacy, zouden een grotere rol moeten spelen in het ontwerpen van *activity based workplace*, zegt onderzoeker Jan Gerard Hoendervanger.

Mensen gaan bijvoorbeeld toch concentratiewerk doen in open ruimten die daar niet voor bedoeld zijn.’ Dat laatste bleek uit een onderzoek vorig jaar bij een grote organisatie van kenniswerkers. Vrijwel al het werk waar veel concentratie voor nodig is, werd in open ruimten gedaan in plaats van op daarvoor speciaal gemaakte concentratieplekken.

PATRONEN

Er zijn volgens Hoendervanger diverse oorzaken aan te geven waarom werknemers zich niet voegen naar het bedachte concept. ‘Dat heeft waarschijnlijk voor een belangrijk deel te

maken met het aantal beschikbare concentratieplekken. Uit studie blijkt dat werknemers doorgaans de helft van de tijd hooggeconcentreerd werk doen. Maar ik ken geen locaties waar de helft van de werkplekken daar geschikt voor is. Bij de instelling waar deze studie over gaat, was maar twaalf procent van de werkplekken gesloten en privé. En als die plekken er wel zijn, worden ze niet automatisch ook voor concentratiewerk gebruikt. Mensen wisselen kennelijk moeilijk van plek. Waarom dat zo is? Mensen staan weinig stil bij wat ze doen en welke werkomgeving daarbij past. Mensen ontwikkelen automatismen en

patronen die moeilijk te doorbreken zijn.’ En dan zijn er ook nog de sociale en culturele barrières die het wisselen van werkplek bemoeilijken, blijkt uit studies van Hoendervanger. ‘Het contact met collega’s bijvoorbeeld, speelt een rol om niet te wisselen. De gezelligheid onderling, het gevoel van erbij willen horen. Of juist de angst er niet meer bij te horen. De gedachte: wat zullen de anderen er wel niet van denken als ik me afzonder.’ Herman Kok, docent Facility Management bij WUR, herkent wat Hoendervanger tegenkomt in zijn onderzoek. Hij is naast docent ook directeur van Shign, een bedrijf dat zich toelegt op de

▲ Kantoorruimte van Wageningen Economic Research in Atlas. Een vaste basis past ook in het *activity based workplace*-concept, maar dan wel in een open omgeving, zegt WUR-docent Herman Kok.

gezonde en productieve werkplek. 'Diversiteit aanbrengen in werkomgevingen is op zich een goed idee', vindt hij, 'maar je moet de mensen daarin wel begeleiden. Alleen een concept drop-pen, leidt tot frustratie. Als je de *activity-based workplace* invoert, is gedragsverandering ook belangrijk. Je moet mensen meenemen in wat je hebt bedacht. Anders krijg je dat er niet wordt gewisseld en iedereen blijft zitten waar-ie zit.'

PRIVACY

Maar misschien nog wel het allerbelangrijkste voor het succesvol invoeren van concepten als myWURspace is volgens Hoendervanger dat

rekening wordt gehouden met de behoefte aan privacy. Of de omgeving past bij het werk, hangt sterk samen met de individuele behoefte aan privacy. En die 'fit' bepaalt of iemand tevreden werkt en goed presteert, blijkt uit een vorig jaar verschenen studie van de promovendus. Mensen zijn tevredener en presteren beter als moeilijk werk op concentratieplekken wordt gedaan in eenpersoonskamertjes. En dat gaat vooral op voor mensen die veel behoefte hebben aan privacy. Hoendervanger: 'Privacy betekent hier de behoefte om je te kunnen afzonderen, om niet gezien te worden en om niet blootgesteld te worden aan het lawaai van anderen. Die behoefte

'Een sfeervolle indeling kan ook een positief effect hebben op werkplezier'

varieert sterk van persoon tot persoon.' Afgesloten concentratieplekken zijn volgens Hoendervanger best te rijmen met concepten van abw, zoals myWURspace. 'Vaak wordt te snel als uitgangspunt genomen dat zo'n omge-

‘Open ruimten zijn prima, als iedereen zijn mond houdt’

ving volledig open moet zijn, maar concentratiewerk vereist een afgesloten ruimte. Als je weet dat er veel behoefte is aan privacy dan moet je die werkplekken niet open maken. Er is niks op tegen om te werken vanuit een soort basisplek, die je dan deelt met collega's, zogeheten vlekken die je toewijst aan teams. En voor sommige activiteiten gebruik je dan andere werkplekken. Mijn ervaring is dat de weerzin tegen dit delen wel meevalt. De focus bij *activity-based* werkplekken ligt vaak vooral op de verschillende activiteiten die mensen door de dag doen. Maar dat is een te beperkte blik. Individuele verschillen, zoals in behoefte

WECR-TIPS VOOR ‘HET NIEUWE WERKEN’

Medewerkers van Wageningen Economic Research (WEcR) in Den Haag en Wageningen hebben geen vaste werkplekken meer. Business Unit Manager en projectleider Olaf Hietbrink legt uit hoe hij de operatie ‘MyWURspace’ aanpakte.

‘Het concept is bedacht in Den Haag’, zegt Hietbrink. ‘We moesten weg uit het gebouw aan het Alexanderveld. Daar zat iedereen in kamers en het gebouw was zo ingedeeld dat we elkaar nauwelijks zagen. We wilden een werkplek waarin we makkelijker konden samenwerken en kennis delen, een vereiste voor het huidige onderzoekswerk. De directie gaf een projectgroep van medewerkers de opdracht: zoek uit hoe dat het beste kan.’

HOE HEBBEN JULLIE HET AANGEPAKT?

‘We hebben eerst de doelen bepaald waar de huisvesting aan moest bijdragen, mede op basis van meting van tevredenheid en wensen over de oude situatie. Vervolgens zijn we bij een paar organisaties langsgegaan die ‘het nieuwe werken’ hebben ingevoerd. Zo verzamelden we uitgangspunten. Ten eerste: je moet de werkruimte in zones indelen: je hebt ruimtes nodig voor ontmoeting en overleg, werkruimtes waar gepraat wordt en stilteplekken. Aan de hand van de werkzaamheden zoek je balans tussen deze drie typen werkruimten. Het is dus maatwerk. Ten tweede: het management doet mee. Iedereen moet ‘s ochtends een werkplek zoeken, ook de managers. Ten derde: je moet gedragsregels opstellen. Mensen mogen niet standaard de hele dag een stiltekamer

claimen. In stiltezones word je geacht stil te zijn, zoals in de biebel. En als je langer dan twee uur van je werkplek bent, moet je je bureau leegruimen.’

EN TOEN BRAK DE PLEURIS UIT?

‘De medewerkers zijn continu betrokken in het proces. De doelen en uitgangspunten hebben we besproken met het personeel en toen hebben we een ontwerpbureau ingehuurd. Medewerkers hebben uitgebreid de mogelijkheid gekregen de eerste ontwerptekening te bekijken en aanpassingen voor te stellen. Die betrokkenheid is essentieel, want zij moeten er werken! Er zijn vervolgens verschillende aanpassingen gedaan zoals in de positionering van ruimten, de plaatsing van geluidsisolatie, koffieautomaten en de kleur en stijl.’

HOE PAKT DE PRAKTIJK UIT?

‘Je ziet dat veel mensen na een tijdje een voorkeursplek hebben. Dat geeft niets. Je hebt alleen geen recht op je ‘eigen’ werkplek. Sommige medewerkers vinden dat lastig. En soms blijkt er toch iets onhandig gepland: in Den Haag was een overlegkamer naast de stiltezone gemaakt. Dat leidde tot overlast en die ruimtes zijn aangepast. Ook zagen mensen vooraf op tegen de clean desk policy, maar daar hoor ik niemand meer over. Wij hebben er wel voor gezorgd dat digitalisering betekende: iedereen een laptop, mobiel, voorzieningen voor vergaderen, archivering, enzovoorts.’ In Den Haag hebben we een nieuwe meting gedaan: medewerkers vinden dat met de invoering van het nieuwe werken het doel van makkelijker samenwerken en kennis delen is behaald.’

aan privacy en sociale verbondenheid, zijn ook belangrijk. *Activity-based* zou eigenlijk *need-based* moeten zijn: de persoonlijke behoefte bepaalt.’

SFEERVOL

‘Het grote nadeel van open ruimten is het lawaai’, beaamt Kok. ‘Open ruimten zijn prima, als iedereen zijn mond houdt. Anders werkt het niet. Overlast, akoestisch discomfort en gebrek aan privacy zijn de grote valkuilen van open ruimten. Met een goede indeling is daar overigens best wel iets aan te doen. We zien in ons onderzoek dat een goede en sfeervolle indeling ook een positief effect hebben op productiviteit en het ervaren van werkplezier.’

Ook hij benadrukt dat *activity-based workplace* bovenal functioneel moet zijn. ‘Openheid is belangrijk, maar het gaat niet voor alles’, vindt Kok. ‘Samenwerking heeft te maken met afstand en afscheiding. Elkaar zien, nodigt uit tot samenwerking. Collega's binnen twintig meter praten het vaakst met elkaar. Dagelijks

face-to-face contact blijft in vier van de vijf gevallen beperkt tot collega's op dezelfde vloer en etage. Dat heeft grote gevolgen voor samenwerken en kennisuitwisseling. En individuele productiviteit zit ‘m puur in privacy, het geconcentreerd kunnen werken. Kijk vooral wat past bij het werk en de persoon. En waarom zou iemand die elke dag op kantoor zit en hetzelfde werk doet, geen vaste plek mogen hebben? Daar is niks mis mee. Een vaste basis past ook in het *abw*-concept. Maar dan wel in een open omgeving, met een vorm van afscheiding eromheen.’ ‘Concepten als *myWURspace* gaan er vanuit dat je verschillende dingen doet op een dag’, voegt Hoendervanger toe. ‘Als dat zo is, voegen die verschillende werkplekken iets toe. Maar is dat niet zo, geef een medewerker dan een eigen plek die past bij die ene activiteit die hij of zij uitvoert. Het concept is goed, maar het moet wel passen bij het werk, de mensen en de organisatie. Een goede analyse vooraf is dus essentieel. En zorg vooral voor voldoende concentratieplekken. Schaarste creëert alleen maar onvrede.’

VERJAARDAGSDEUNTJE

Terwijl de Wageningse hoogleraren op 9 maart naar Orion liepen om de 102-de verjaardag van de universiteit te vieren, speelde het carillon op de campus weer eens. Beethovens 'Ode an die Freude' klonk nog steeds wat onwennig uit het carillon. Sinds het klokkenspel anderhalf jaar geleden werd geïnstalleerd op de campus bij de afsluiting van het eeuwfeest, komt er weinig geluid uit. Het stukje Beethoven is één van de weinige deuntjes die het carillon kan spelen. **AS**, foto Guy Ackermans

Biologisch wordt mainstream (ooit)

De biologische landbouw in Nederland groeit, maar is op dit moment nog geen 5 procent van onze voedselproductie. Hoe komt dat? De hoge grondprijzen en de Nederlandse cultuur van goedkoop voedsel zitten groei in de weg, zeggen Wageningse onderzoekers.

tekst Albert Sikkema foto Shutterstock.com

Biologisch wordt mainstream', stelde de Rabobank begin dit jaar in een marktverkenning. 'Het biologische segment groeide de afgelopen jaren van niche naar een volwaardige markt waarin ook de grotere foodbedrijven opereren. Zo verdubbelde discounter Lidl in twee jaar tijd het aantal biologische producten in de schappen en biedt Albert Heijn inmiddels ruim duizend biologische alternatieven aan.' De afzet van biologische voeding groeit met 10 procent per jaar, tegenover 1 procent afzet van de rest van de foodmarkt, stelde de Rabobank.

Vorig jaar waren er 1952 biologische bedrijven, die samen nog geen 5 procent van de Nederlandse voedselconsumptie voor hun rekening namen. Ze beheerden niet meer dan 70.000 hectare (ongeveer 4 procent) van de landbouwgrond, zo bleek uit cijfers van brancheorganisatie Bionext. Ter vergelijking: Spaanse biologische boeren beheren 2,2 miljoen hectare grond. Qua marktaandeel zit Nederland onder het Europees gemiddelde. Buurlanden als Duitsland (6,8 procent), Frankrijk (6 procent) en België (6,2 procent) hebben verhoudingsgewijs veel meer biologische boeren, laat staan landen als Oostenrijk (23,4 procent) en Zweden (19,2 procent). Waarom stagneert de bio-landbouw in Nederland?

biologische sector zelf niet snel wil groeien', vertelt Sukkel. 'Twintig jaar geleden gaf de Nederlandse overheid nog omschakelsubsidies aan reguliere boeren die wilden overschakelen naar biologisch. Het gevolg van dat stimuleringsbeleid was dat het aanbod aan biologische producten sneller toenam dan de vraag. Daardoor daalden de prijzen zodanig dat de bio-boeren in de problemen kwamen en sommige weer terugschakelden naar reguliere productie.' Om die reden besloot de Nederlandse overheid in 2004 om geen subsidies meer te geven, maar de afzet van biologische producten te stimuleren met kennisontwikkeling en publiekscampagnes. 'Geleidelijke groei dient dus de boereninkomens.'

SUBSIDIES

'Ten eerste: deze cijfers vertekenen de situatie,' zegt Wijnand Sukkel, onderzoeker Agro-ecologie bij Wageningen Plant Research. 'In Zuid-Europese landen en bergachtige gebieden is veel marginale en extensief beheerde grond met subsidies omgezet naar biologisch.' In landen als Italië en Frankrijk, waar de grondprijzen laag zijn, is zo'n subsidie interessant. 'In Nederland daarentegen zijn er geen subsidies voor biologische productie en is de grondprijs hoog. Nederlandse biologische boeren moeten daarom relatief intensief boeren en bij voorkeur producten telen met een hoge marge', zegt Sukkel. En daarom produceren - en exporteren - Nederlandse bio-boeren vooral zuivel en groenten, zoals uien en wortelen. Kortom: de hoge grondprijs in Nederland zit de extensieve biologische teelt in de weg. 'Een tweede reden van de trage groei is dat de

'Geleidelijke groei dient de boereninkomens'

Een derde reden van de trage groei ligt bij de Nederlandse consumenten. 'Nederland heeft een cultuur van goedkoop voedsel', zegt Sukkel. 'Wij besteden maar 11 procent van ons inkomen aan voedsel, terwijl dat in andere Europese landen soms wel het dubbele is. Daar komt bij: ondanks de voedselschandalen heeft de Nederlandse consument behoorlijk veel vertrouwen in de gezondheid en veiligheid van gangbaar voedsel.' En dat maakt de stap naar biologisch voedsel, dat vaak twee keer zo duur is, groot. 'Vergelijk de Nederlandse situatie eens met de

Biologisch bebouwde landbouwgrond 2017 BRON: CBS

0 tot 5 procent 5 tot 10 procent
10 tot 15 procent 15 procent of meer

‘Door stimuleringsbeleid nam het aanbod biologische producten sneller toe dan de vraag’

situatie in het zuiden en oosten van Frankrijk’, zegt Katja Logatcheva, marktonderzoeker bij Wageningen Economic Research. ‘In die gebieden produceren kleinschalige boeren voedsel voor regionale keurmerken. Daardoor is er meer productdifferentiatie en zijn de consumenten meer gewend aan duurder regionaal voedsel. In die voedselcultuur is de overgang van regulier naar biologisch minder groot.’

Logatcheva ziet nog twee redenen waarom het aandeel biologisch eten laag is in Nederland. ‘Nederlandse consumenten kiezen graag *convenience-voedsel*, zoals samengestelde producten en kant-en-klaarmaaltijden. Dat zijn lastige producten om met louter biologische bestanddelen te maken en bovendien is het prijsverschil met gangbare samengestelde producten groot. En verder eten we veel groenten uit kassen. Hoewel veel kasgroenten zonder bestrijdingsmiddelen worden geteeld, zijn het geen biologische producten, want ze worden op steenwol geteeld en niet in de volle grond – een voorwaarde in de biologische sector.’

BETER LEVEN

Tot slot zijn er nog marktontwikkelingen die de groei van biologisch vlees en ander voedsel remmen. Sinds zo’n tien jaar verovert het Beter

Leven-keurmerk van de Dierenbescherming de markt. Hoe hoger het dierenwelzijn op de boerderij, hoe meer sterren het vlees krijgt. Dit ‘tussensegment’, dat een brug slaat tussen gangbaar en biologisch, is goedkoper dan biologisch. De duurzame keurmerken ‘zetten de prijs voor biologische voeding onder druk’, schrijft de Rabobank.

‘Wij eten graag kant-en-klaarmaaltijden en die zijn lastig met louter bio-producten te maken’

Verder loopt de groei van de biologische landbouw niet meer uitsluitend via speciaalzaken als Ekoplaza en Odin, maar wint de verkoop via de ‘gewone’ supermarkt terrein.

De meeste supermarkten hebben ingezet op een breed biologisch assortiment en ze bieden naast merkproducten inmiddels ook bio-

voedsel onder hun eigen huismerklabel aan. Op die manier zetten de supermarkten de prijzen voor biologische producten onder druk.

De gevolgen zijn al zichtbaar. Het prijsverschil tussen biologisch en gangbaar neemt af, concludeerde de Consumentenbond vorig jaar. Vijf jaar geleden betaalde je voor een biologisch product gemiddeld twee keer zoveel als voor het gangbare alternatief; inmiddels is dat nog 1,75 keer. Verder is de prijsvariatie toegenomen, constateerde de Consumentenbond. Supermarkten als Dirk en Vomar bieden de goedkoopste bio-voeding, terwijl de natuurwinkels veruit het duurste zijn.

De dalende prijzen voor bio-voedsel zijn goed nieuws voor de consument en kunnen ertoe leiden dat de biologische landbouw doorgroeit naar zo’n 10 procent van de markt. Naarmate de biologische markt groeit in de supermarkten, gaat de tucht van de markt steeds meer gelden. Teken aan de wand: de productiegroei in de biologische landbouw vorig jaar kwam vooral door schaalvergroting van bestaande bio-bedrijven. De biologische boeren moeten efficiënter produceren of genoegen nemen met kleinere marges. Ook in dat opzicht wordt biologisch mainstream. **B**

Tussen de oren van carnivoren

Deze week is de nationale Week Zonder Vlees. Nederlanders zitten vol goede intenties om minder vlees te eten en het aantal mensen dat zichzelf flexitariër noemt is flink gestegen. Tegelijkertijd eten we even vaak vlees als tien jaar geleden. Zo ontdekten onderzoeker Hans Dagevos en zijn collega's. Vooralsnog zit het vleesminderen met name tussen de oren.

tekst Tessa Louwerens foto Harmen de Jong

Consumptiesocioloog Hans Dagevos van Wageningen Economic Research onderzocht het consumptiegedrag van Nederlandse vleesminnaars, -minderaars en -mijders. Welke plaats heeft vlees in het hedendaagse Nederlandse voedselpatroon? En hoe gehecht zijn mensen aan vlees?

Daarvoor hielden de onderzoekers een uitgebreide enquête onder 2117 respondenten, waarvan 1979 vleeseters en 198 vegetariërs en veganisten. Ze vergeleken de resultaten met een onderzoek van tien jaar geleden. Het blijkt dat de frequentie waarmee we vlees eten in die tien jaar niet is afgenomen (zie figuur). 'Zeven dagen per week vlees eten is anno 2019 weliswaar meer uitzondering dan regel, maar veel Nederlanders blijken toch wel gehecht aan een stuk vlees op het bord', zegt Dagevos. De onderzoekers hebben niet gekeken hoeveel vlees mensen aten, enkel hoe vaak.

BEREIDHEID TOT MINDEREN

Hoewel de Nederlanders dus niet echt minder vlees zijn gaan eten, zijn de intenties om dit te willen doen wel toegenomen: in 2011 peinsde 58 procent van de ondervraagden er niet over om minder vlees te gaan eten, in 2019 is dat percentage gedaald naar 44 procent. En meer dan een derde van de mensen gaf aan te willen minderen. Een kleine minderheid van 4 procent zegt meer vlees te gaan eten komend jaar. Deze groep is verdubbeld ten opzichte van 2011. Dagevos: 'Het betreft hier mogelijk een kleine groep mensen die het 'gezeur over vlees' beu is en de kont tegen de krib gooit. Momenteel is dat debat meestal niet zo verhit, maar we moeten wel oog hebben voor het feit dat deze groep bestaat.'

De onderzoekers vroegen de respondenten ook of ze zichzelf zouden bestempelen als vleeseter of als flexitariër. Waar in 2011 slechts 14 procent zichzelf flexitariër noemde, was dat in 2019 opgelopen naar 43 procent. Dagevos: 'Het is opvallend dat meer mensen zichzelf als flexitariër bestempelen, terwijl we dat niet als zodanig terug zien in onze consumptiedata.'

'Veel Nederlanders blijken toch gehecht aan een stuk vlees op het bord'

Een op de vijf zelfverklaarde flexitariërs geeft aan vijf of meer dagen per week vlees te eten: dat is evenveel of soms zelfs meer dan mensen die zichzelf een vleeseter noemden. Dagevos: 'Het lijkt erop dat de definitie van een flexitariër anno 2019 is verruimd.'

HOOG OPGELEID EN VROUW

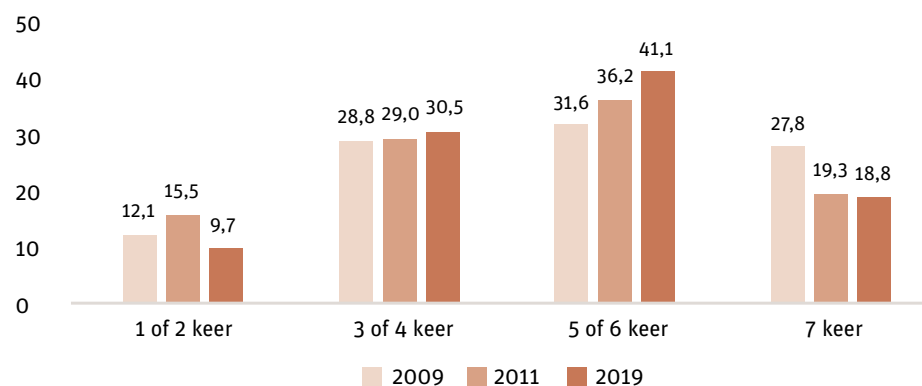
Dagevos en zijn collega's keken ook naar de spreiding van flexitariërs door Nederland, op basis van hoeveel keer per week mensen vlees aten. 'Het clichébeeld dat flexitariërs met name hoogopgeleide vrouwen zijn die met hun jonge gezin in de Randstad wonen is wat te kort door de bocht', zegt Dagevos. 'De flexitariërs van nu zijn een heel diverse groep en we zagen weinig verschil tussen regio's.' Uit het onderzoek kwam wel naar voren kwam dat meer respondenten uit het westelijk deel van Nederland, met name uit grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Den Haag

zichzelf een flexitariër noemen en dat hier inderdaad veel vrouwen toe behoren. De verkochte vleeseters blijken vaker mannen. Wat het clichébeeld toch weer bevestigt. Volgens Dagevos heeft dat mogelijk ook te maken met sociale normen. 'We hebben dat verder niet onderzocht. Maar al met al geeft de spreiding van flexitariërs over het land een beeld dat flexitarisme duidelijk is ingeburgerd.' Maar momenteel komt het flexitarisme nog niet veel verder dan goede intenties. Dagevos: 'Flexitarisme is de voorbije jaren in tal van studies aangemerkt als een essentiële veranderingsroute in de eiwittransitie. Het biedt een pad dat acceptabel en haalbaar is voor veel mensen, zonder vlees uit te bannen. Daarnaast draagt het bij aan een voedingspatroon met meer respect voor ecologische grenzen, gezondheid van mensen en dierenwelzijn.'

FLEXITARIËR IN JE HART

De wijze waarop Nederlanders momenteel invulling geven aan flexitarisme, heeft volgens Dagevos te weinig impact. 'Wat we uit ons onderzoek leren is dat verandering naar een vleesminderend eetpatroon tergend langzaam gaat. Het is *too little, too late*. Zeker als je uitgaat van de ambities van bijvoorbeeld De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) die binnen nu en tien jaar streeft naar een dieet waar nog maar 40 procent, in plaats van de huidige 60 procent, van de eiwitten uit dierlijke producten afkomstig is.' Toch ziet Dagevos grond voor verandering: 'Er broeit wel wat onder de oppervlakte. Mensen geven aan het belangrijk te vinden minder vlees te eten en identificeren zich vaker dan tien jaar geleden als flexitariër. De notie zit in ieder geval bij Nederlanders in het hoofd en het hart. De vraag is wel hoe lang het duurt voordat de bijbehorende keuzes ook gemaakt worden. Het mag duidelijk zijn dat de boodschap "eet wat minder vlees en dan komt het wel goed" niet afdoende is. Het wordt consumenten ook niet makkelijk gemaakt om te kiezen voor minder vlees in een omgeving waar vlees volop aanwezig is. Daarnaast heerst er nog altijd een carnivoren eetcultuur. Dat verandert niet zomaar.' Dagevos gaat de komende maanden aan de slag om de gegevens verder te analyseren. 'We willen onder andere gaan kijken hoe flexitariërs onderling van elkaar verschillen en hoe ze verschillen van vegetariërs en veganisten. Niet alleen in leeftijd of inkomen, maar ook in hun beweegredenen om al dan niet minder of geen vlees te eten. De voorlopige resultaten laten bijvoorbeeld zien dat gezondheid een belangrijk motief is om minder vlees te eten.'

Frequentie per week van vleesconsumptie tijdens de warme maaltijd (%)

Wat zijn jouw

CULINAIRE CAMPUSWENSEN?

Moet de campus een *sober bar* of sterrenrestaurant krijgen? Is het de hoogste tijd voor meer circulariteit, selderijsap of *seacuterie* in onze menu's? Vooruitlopend op het project 'The Future of Food & Beverage @WUR' (zie pagina 6) dat de eet- en drinkmogelijkheden op de campus gaat herzien, polste Resource alvast wat meningen.

tekst Marieke Enter illustratie Henk van Ruitenbeek

Mao Xiong

Promovendus bij het Laboratorium voor Plantenveredeling

'Het bedrijfsrestaurant van Unilever vind ik verreweg de beste plek om te lunchen op de campus; de andere eetgelegenheden kunnen daar een voorbeeld aan nemen. De menu's van de restaurants in Orion en Impulse vind ik saaaaaai. Altijd maar die belegde broodjes. De warme maaltijden zijn ook weinig verrassend, zeker de vegetarische. **Bij Unilever is het eten heel gevarieerd, smakelijk én ook nog eens goedkoper dan in de andere eetgelegenheden op de campus.** Daarnaast worden de gerechten heel mooi en aantrekkelijk gepresenteerd; vrijwel elk bord is *Instagrammable*. De Unilever-koks maken er echt werk van. Ik ben bijvoorbeeld gek op yoghurt. In plaats van een kwak yoghurt in een bakje zoals in Orion, krijg je bij Unilever een prachtige coupe met verse vruchten en een laagje confiture. Wat mij betreft mag Unilever de héle campus gaan cateren.'

Vera van den Noord

'Lunchbaliedame' in Atlas

'Dagelijks halen tussen de zeventig à honderd mensen hier hun lunch. Een groot deel van hen is "vaste klant" en zie ik vrijwel elke dag aan mijn uitgiftebalie. Ik werk niet met vaste menu's op vaste dagen, maar probeer een gevarieerd aanbod te bieden. Althans, binnen de mogelijkheden van deze locatie. Atlas heeft maar een bescheiden keukentje en ik werk hier in m'n eentje, dus dan is het geen optie om een volledige warme maaltijd te bieden. Vroeger hadden we ook wel salades, maar daar zijn we mee gestopt omdat er te weinig belangstelling voor was. **De broodjes en de soepen lopen wel goed, waarbij de mosterd- en currysoep duidelijk de favorieten zijn van de Atlas-lunchers.** Zelf ben ik ook gek op goed eten. M'n lievelingsgerecht? Dat heb ik eigenlijk niet – ik vind alles lekker.'

Leo van der Heijden

Senior Inkoper bij het Facilitair Bedrijf

'Het valt me op dat steeds meer collega's tussen de middag een rondje wandelen, en dan ook meteen hun lunch eten. Op zich is dat logisch. We zitten de hele tijd en we hebben duidelijk gebrek aan beweging, een belangrijk gezondheidsrisico. Zo'n lunchwandeling is een belangrijk "beweeg-

moment" voor kantoorbewoners. **Dus een mooie uitdaging voor de toekomstige cateraars op de campus om "wandellunchen" beter te faciliteren?** Lunch on the Go? Meer street food?'

Evelien Castrop

Masterstudent Earth & Environment

'Meestal neem ik m'n eigen lunch mee. Hier in Gaia zit alleen een kleine broodjesbalie en voor mij vult een broodje niet genoeg om het tot een uur of vijf vol te houden. Heel soms halen we Chinees op Campus Plaza, wat altijd prima smaakt. Sowieso heb je op Campus Plaza best veel keuze uit verschillende keukens. Dat ik toch meestal m'n eigen lunch meeneem, is grotendeels gewoonte. En het voorkomt voedselverspilling. Van een restje sla en groenten maak ik liever een lekkere lunchsalade dan dat ik het weggooi. **Als WUR mij om advies zou vragen over de menu's in de diverse eetgelegenheden, zou ik ze vooral adviseren om de hoeveelheid broodjes te verminderen.** Ik heb niet per se iets tegen brood, maar kies dan voor brood dat ook vult, zoals volkoren. Anders ben ik na twee uur weer leeg. Het gratis fruit vind ik overigens wél een heel goed initiatief. In het begin greep ik nog weleens mis omdat de bakken dan al leeg waren, maar inmiddels weet ik mijn fruitmoment handiger te timen.'

Marte Stoorvogel

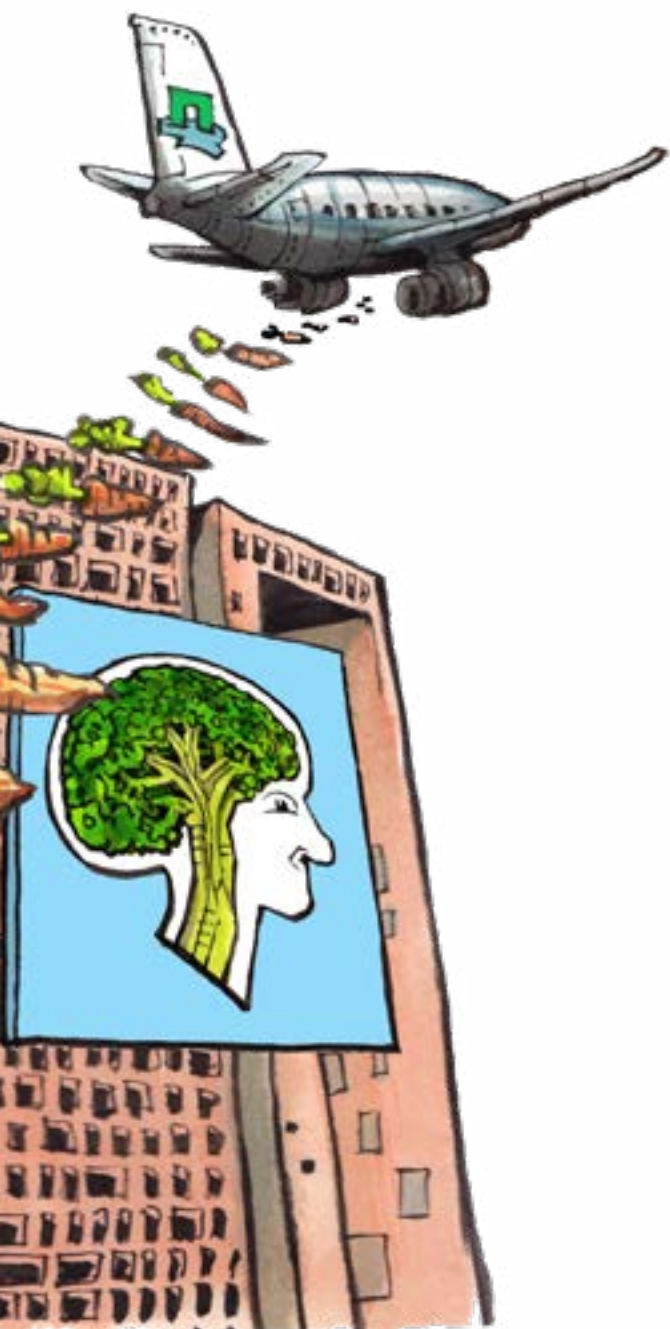

Onderwijsassistent bij Soil Geography & Landscape

'Ik ga graag een stukje lopen tussen de middag, dus ik vind het een beetje zonde van m'n tijd om ergens uitgebreid te gaan zitten lunchen. Dat zou ik misschien wél doen als ik vooraf wist dat ergens iets heel lekkers op het menu staat, gezellig met een groepje collega's. Maar voor zover ik weet is nu nergens een overzicht te vinden van wat waar wordt geserveerd op de campus deze week. **Als WUR toch de eet- en drinkvoorzieningen onder de loep neemt, dan is het misschien ook een idee om na te denken over nog meer lunchactiviteiten.** De lunchlezingen in Impulse vind ik bijvoorbeeld vaak erg leuk. Behoeftte aan een eetgelegenheid waarbij je makkelijk met onbekenden kunt *socializen*, bijvoorbeeld doordat je met z'n allen aan lange tafels zit, heb ik zelf niet zo. Tussen de middag spreek ik juist liever af met mensen die ik ken, om een beetje te relaxen tussen mijn werk door. En voor nieuwe ontmoetingen hebben we natuurlijk The Spot al. Zeker op vrijdagmiddag kom je daar makkelijk in contact met mensen die je nog niet kent. Wat dat betreft voldoet The Spot prima; een nieuwe "campus-kroeg" of iets dergelijks is wat mij betreft niet nodig.'

FOOD FOR THOUGHT

Volgens fooodtrendwatchers gaan *sober bars* (waar alleen alcoholvrije drankjes worden geschonken), aperitiefjes van vis en zeevruchten (*seacuterie*) en selderijsap (van het volop gepersifleerde 'Wake up, Sylvie, wake up'-filmpje, ja) het helemaal maken de komende tijd. Ook culinaire circulariteit wordt volgens hen helemaal hot. Voor het project 'The Future of Food & Beverage @WUR' doet hun mening er niet toe, maar gaat het juist om de jouwe. De projectgroep heeft aangekondigd de komende tijd actief wensen en ideeën te gaan verzamelen, onder andere via roltrap-enquêtes en polls op Facebook en intranet. Best een lekker onderwerp om alvast over na te denken.

Waakhonden van de WUR-student

De studentenraad vertegenwoordigt alle Wageningse studenten. Wie zitten er eigenlijk in de raad en wat voeren ze uit? *Resource* zet een raadslid van elke partij op de zeepkist.

tekst Luuk Zegers

foto Guy Ackermans

DE STUDENTENRAAD

De studentenraad is een medezeggenschapsorgaan van de Wageningen Universiteit. De raad bestaat uit 12 studenten die ieder jaar opnieuw gekozen worden. Leden van de raad spreken regelmatig af met studenten, studentverenigingen, studieverenigingen en met het college van bestuur van de universiteit om te praten over onderwerpen als mentale gezondheid, studentenrechten, carrière en afval op de campus.

Op dit moment bestaat de raad uit drie partijen: Sustainability & Internationalization (S&I), Verenigde Studenten (VeSte) en Christelijke Studenten Fractie (CSF).

De verkiezingen voor de studentenraad zijn van 25 t/m 28 mei. Studenten met stemrecht ontvangen op 19 mei een e-mail met een 'stemknop'.

www.facebook.com/wageningenstudentcouncil

‘RSI-lessen voor studenten’

Camille de Regt-Harvey (21), Verenigde Studenten (VeSte)

‘Ik geloof dat je als student niet alleen veel leert van je studie, maar ook juist van de dingen die je ernaast doet. Zelf ben ik onder andere op uitwisseling geweest naar IJsland, ben ik actief bij KSV Franciscus en heb ik een pelgrimstocht naar Spanje georganiseerd. Leuke dingen die ook leerzaam zijn. Zo ben ik ook bij de studentenraad terechtgekomen.’

‘Mijn focus ligt op studentenvelzijn. In november hebben we de *Surf Your Stress*-week gehad, die zijn we nu aan het evalueren zodat we het volgend jaar nog beter kunnen aanpakken. Ook hebben we geregeld dat studenten straks een RSI-set kunnen lenen in de bibliotheek. Studenten werken steeds vaker op hun eigen laptop, maar dat is niet goed voor hun hou-

ding. De universiteit biedt RSI-sets aan voor een voordelige prijs, maar lang niet iedereen koopt die. Als je die gratis en vrijblijvend kan lenen bij de bibliotheek, scheelt dat. Sportcentrum de Bongerd biedt RSI-lessen aan voor medewerkers. Waarom doen ze dat niet voor studenten? Daar ga ik dan achteraan.’

ETEN

‘We kijken ook naar het aanbod van eten en drinken op de campus, van catering tot koffieautomaat. Sinds september inventariseren we wat er nu is en wat de wensen en behoeften van medewerkers en studenten zijn. Uiteindelijk willen we een gezonder en duurzamer aanbod van voedsel in de restaurants, kiosken en auto-

maten. Binnen twee jaar zijn alle contracten afgelopen, dus dit is het moment om te kijken waar we naartoe willen. Op 5 juni komt er een *Future of Food and Beverage@WUR* evenement om ideeën en wensen van studenten en medewerkers op te halen.’ (Zie ook pagina’s 6 en 22). ‘Uiteindelijk zijn wij er als studentenraad om de student te vertegenwoordigen. Van het zorgen dat pc-lokalen open blijven in tentamenweken omdat het in de bibliotheek te druk is; tot het hijsen van de regenboogvlag; tot het initiëren van een duurzaamheidsfonds; en nog veel meer. Toen ik begon bij de studentenraad wist ik niet goed hoe zulke dingen tot stand komen. Dat heb ik stapsgewijs geleerd.’

‘Studentenraad in plaats van Russisch avontuur’

Harm Ligtenberg (22), Christelijke Studenten Fractie (CSF)

‘Na mijn bachelor Bodem, Water, Atmosfeer wilde ik niet gelijk aan een master beginnen. Ik overwoog om in Rusland bij een gastgezin te gaan wonen en de taal te leren. De Russische cultuur vind ik erg interessant, met schrijvers als Dostojevski en Tolstoj en musici als Tsjaikovski en Rachmaninoff. Ik denk dat we in Nederland een heel eenzijdig beeld van Rusland krijgen voorgeschoteld. Het leek me mooi om daar zelf heen te gaan en me echt onder te dompelen in die cultuur.’

‘Toen ik zag dat CSF nieuwe kandidaten zocht, besloot ik om mijn Russische avontuur uit te stellen en me hiervoor op te geven. Ik vind het belangrijk dat de christelijke studenten een

stem hebben. Ik wil een aanspreekpunt zijn voor christelijke studenten met vragen. Daarnaast doe ik kleine dingen, zoals zorgen dat het overzicht van kerken in Wageningen op de site van de WUR up-to-date is en een kerstdiner organiseren voor internationale studenten die in Wageningen bleven tijdens de feestdagen. Dat betekent niet dat mijn christelijke achtergrond overal zichtbaar is: dat voegt weinig toe als we een dossier over het Engels-niveau bespreken.’

WAAKHOND

‘Van dag tot dag zijn de verschillen tussen de partijen eigenlijk niet zo groot—we zijn uitein-

delijk één studentenraad. Als studentenraad hebben we adviesrecht op bepaalde dossiers. Daar geven wij onze mening, die de mening van de studentenpopulatie als geheel vertegenwoordigt. We hebben ook instemmingsrecht op veel dossiers, wat betekent dat wij over die onderwerpen groen licht moeten geven voor de plannen van de raad van bestuur. Daarmee kunnen we heel concreet iets betekenen voor studenten, door te zeggen: we gaan niet akkoord, tenzij dit, dit en dit wordt meegenomen in het plan. Zo fungeert de studentenraad als een soort waakhond die de belangen van studenten beschermt door kritische vragen te stellen aan de beleidsmakers.’

‘Duurzame ideeën in de praktijk’

Xiaoxiao Peng (24), Sustainability & Internationalization (S&I)

‘Ik ben erg gepassioneerd over duurzaamheid en ik wil duurzame ideeën in de praktijk brengen. Daarom ben ik bij de studentenraad gegaan. Binnen de raad kijk ik hoe we de bedrijfsvoering van de universiteit kunnen verduurzamen. Een paar jaar terug kwam de studentenraad met het *Keep Cup*-initiatief. Hierdoor krijgen mensen korting op koffie als ze hun eigen kop meebrengen. Met *Keep Cup* hebben in 2019 in totaal 30.355 wegwerpkopjes bespaard—een mooi succes. Nu ben ik bezig om een *Bring Your Own Lunchbox*-campagne op

te zetten om het gebruik van wegwerpplastic in bepaalde restaurants en saladebars te verminderen.’

DUURZAAM ONDERWIJS

‘Bij duurzaamheid gaat het om de drie p’s: *people, planet, profit*. Ik denk dat de focus in deze maatschappij te veel ligt op *profit* en niet genoeg op *people* en *planet*. Om WUR’s onderwijs duurzamer te maken, moet er meer aandacht komen voor *people* en *planet*. Dus heb ik het duurzame-onderwijsproject opgezet, met

als doel om een langetermijnvisie voor duurzaam onderwijs te ontwikkelen. Uiteindelijk moet deze visie worden vormgegeven door studenten en de onderwijsstaf, dus we beginnen met het organiseren van vergaderingen tussen studenten en leraren om te reflecteren op het huidige onderwijssysteem en uit te zoeken of een duurzamer systeem nodig is, en zo ja, hoe we dat gaan bereiken. Duurzaam onderwijs is een complex onderwerp. Het project is nu nog in de beginfase. Dit is ook iets dat verdergaat als mijn studentenraadsjaar al is afgelopen.’

SAMENGEVAT

BOTTE BOER

Maakt alcohol een botte boer van je, of juist een vat vol empathie? De Groningse onderzoeker Marije aan het Rot heeft met die vraag als onderzoeksvoorstel een onderzoeksbeurs gewonnen van het Kennisinstituut Bier. De prijs van 5000 euro is net voldoende om een proef op te zetten onder 100 mannen en vrouwen. Eerste vraag: is dat representatief? Tweede vraag: is dit belangrijk? Derde vraag: wat denk jij?

VREEMDE KOSTGANGER

Israëlische wetenschappers hebben in de spier van de zalm een parasiet ontdekt die leeft zonder zuurstof. De vreemde kostganger telt slechts tien cellen. Anaerobe dieren (afgezien van eencellig leven) zijn nog niet eerder gevonden. Zuurstofgebruik is juist een kenmerk van dierlijk leven. Maar het beestje heeft dus geen mitochondriën aan boord, de energieleverende motortjes die op zuurstof draaien. Hoe het beest dan aan energie komt is onduidelijk.

HUFTERS (1)

Hoe duurder een auto, hoe kleiner de kans dat de chauffeur stopt voor een zebraad zonder stoplichten. Dat blijkt uit onderzoek van de Universiteit van Nevada. In een rustige woonwijk in Las Vegas stopte gemiddeld maar 28 procent van de chauffeurs. Dat percentage nam drastisch af bij duurdere auto's: 3 procent voor elke 1000 dollar dat de auto meer kostte dan het gemiddelde in de studie.

HUFTERS (2)

Geslacht en kleur van de voetganger maken bovendien nogal wat uit. Chauffeurs stopten gemiddeld vaker voor vrouwen dan voor mannen (31 om 24 procent) en vaker voor blanke dan donkere mensen (31 om 25 procent). Donkere mannen die een rijke pooierbak aan zien komen, kunnen dus maar beter niet op voorrang rekenen. Maar goed, dat is Amerika.

FOTO: BOYKOV / SHUTTERSTOCK.COM

OtherWise viert twintigste verjaardag met 'Imagine Otherwise'-week

Twintig jaar geleden bundelden drie studentenorganisaties de krachten en werd OtherWise geboren. Dat wordt gevierd met een week lang kunst, workshops, lezingen en een feestje.

Tijdens de jubileumweek (zondag 15 tot en met vrijdag 20 maart) staat elke dag in het teken van een voor OtherWise actueel thema. Zo draait maandag om diversiteit en inclusiviteit en gaat dinsdag over inheemse kennis. OtherWise-voorzitter Inez Dekker (24): 'Op dinsdag gaan we met vertegenwoordigers van inheemse groepen uit Suriname en de Molukken verkennen welke kennis inheemse volkeren hebben over de wereld, natuur en klimaatverandering.' Woensdag is de dag van de innerlijke duurzaamheid. 'Dat gaat niet over de fiets pakken in plaats van de auto, maar meer over verbinding maken met jezelf en de natuur. We houden een

filmscreening over innerlijke duurzaamheid en doen een workshop *nature awareness*.' Donderdag staat in het teken van alternatieve economie; vrijdag gaat over activisme en verzet. 'We sluiten af met een feestavond met het thema muziek en verzet.'

ALTERNATIEVE PADEN NAAR DUURZAME TOEKOMST

Dekker is inmiddels drie jaar actief bij OtherWise en heeft net haar master International Development Studies afgerond aan WUR. 'Aan het einde van mijn bachelor heb ik een minor in Gender and Sexuality Studies gedaan in Amsterdam. Daar leerde ik over zaken die in Wageningen niet aan bod komen, zoals intersectionaliteit en postkolonialisme. Ik wilde tijdens mijn master die nieuwe paden verder gaan verkennen. Een vriendin van mij introduceerde mij toen bij OtherWise en dat paste eigenlijk heel goed', zegt Dekker. 'Bij Wageningen University kijkt men voornamelijk met een technologische blik naar de wereld. OtherWise is een vrijplaats voor studenten die dat vanuit een breder, holistisch perspectief doen. Wat is er nog meer, naast techno-

'Wat is er nog meer, naast technologische waarheid?'

logische waarheden? Dat kan gaan over landbouw, diversiteit, sociale rechtvaardigheid en nog veel meer. OtherWise draait om het verkennen van die andere soorten kennis. Ons logo is een vraagteken gevormd door twee handen. Dat is onze taak: de wereld bevragen en alternatieve paden verkennen naar een duurzame toekomst.' **LZ**

www.facebook.com/otherwise.wageningen

Scriptieprijs rechten naar Wageningse student

Wie gepersonaliseerde voeding nodig heeft, bijvoorbeeld bij suikerziekte, kan via bedrijven dna afgeven die daarmee een persoonlijk voedingsadvies opstellen. Maar hoe veilig is het afgeven van die dna-gegevens? WUR-student Tessa Canoy (23) schreef er haar scriptie over en won de Jan Brouwer Scriptieprijs. Een primeur voor een niet-rechten student. 'Ik heb gekeken naar gepersona-

liseerd voedingsadvies op basis van biologische informatie. Er zijn bedrijven die aanbieden om de relatie tussen jouw gezondheid en het dieet te analyseren. Daartoe nemen ze bijvoorbeeld dna- of bloed-tests af,' vertelt Tessa. 'Wat gaan ze vervolgens met die informatie doen?' Tessa, student Food Technology & Food Safety en Foodbiotechnology, deed een juridische analyse van

de toepassing van de Algemene Verordening Gegevensbescherming op dit vakgebied. En, bijzonder, ze deed daarnaast ook een ethische analyse. **WA**

Lees het hele verhaal op resource.wur.nl

Longlist Teacher of the Year bekend

Op de longlist voor de Teacher of the Year-verkiezing (in totaal vijftien WUR-docenten) staan twee nieuwkomers: Arnold van Vliet en Bastiaan Engel. In totaal bracht 17,53 procent van de stemgerechtigde studenten een stem uit op een favoriete docent.

Ook een aantal oud-winnaars maakt kans, zoals Henry van den Brand (2018), Roel Dijkema (2016) en Jessica Duncan (2017). Bioloog Arnold van Vliet staat voor het eerst op de longlist. 'Bij het vak *Principles of Environmental Sciences* vraag ik aan studenten waarom ze hier zijn. Dan blijkt elke keer weer dat ze de problemen die wij als samenleving hebben, willen oplossen. Die passie delen we. Ik

zie studenten dan ook als mijn toekomstige collega's.' 'Verder laat ik studenten zien dat ze als individu echt een verschil kunnen maken', vervolgt Van Vliet. 'Ik zelf kom bijvoorbeeld veel in de media. Die zichtbaarheid kun je gebruiken om dingen te veranderen.'

ZWEMBAD

Vorig jaar won Fred de Boer de prijs. 'Dat was een ontzettende verrassing en een geweldige eer. Ik kreeg felicitaties van collega's, maar ook van onbekenden bij de supermarkt en het zwembad. Ik wist eigenlijk niet wat me overkwam.' Er zitten ook nadelen aan winnen, vertelt De Boer. 'Sommige studenten hebben ineens erg

FOTO: UNIVERSITY FUND WAGENINGEN

hoge verwachtingen van me. Dat vind ik wel vervelend, omdat ik nooit om die prijs gevraagd heb en gewoon leuk onderwijs wil geven. Maar alles bij elkaar ben ik blij met de prijs.'

De docenten op de longlist worden

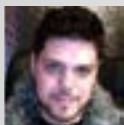
geïnterviewd door een studentenjury van acht studenten. Vervolgens selecteert deze jury een top vijf: de shortlist. Ten slotte bepalen de juryleden samen wie de Teacher of the Year 2020 wordt. De bekendmaking is op 9 juni. **LZ**

MEANWHILE IN... GREECE

Hopefully a humane solution will be found soon

Turkey is letting asylum seekers cross its borders into the EU. As a result, a stream of refugees is building up in Greece, where tensions are growing.

'I have a friend back in Greece who is a soldier on the north-eastern Greek border in Evros. They have orders to shout to the refugees to go back to Turkey and to say that the borders are closed. Sometimes if the situation is out of control, they shoot in the air as a warning and use water machines in order to make the refugees afraid and leave the borders. Also, on some of the islands like Lesbos that are close to the Greek-Turkish borders, local people are complaining that they can't support all these people, and they feel that the incoming people are outnumbering the local population. I think Turkey is misleading people that the European/Greek borders are open.'

Petros, second-year Master's student in Geo-information Science, reflects on the refugee crisis in Greece.

'It is a European issue and not only a Greek one. Europe must be united in facing this challenge, without ex-

FOTO: ANSWERS / SHUTTERSTOCK.COM

treme views and with respect for human rights and problems. People who are coming from countries that are not affected by war should be double-checked and have all the legal documents to enter Europe. For the people who are suffering from the war, I think that Europe should be more open compared to others, or at least try to contribute to the solution of the problem (if not yet).'

'I have seen actions by the European Union in order to support Greece, so I hope for a better future and better information. Greece respects human rights and does not use refugees in order to have economic benefits, in contrast to its neighbour's policy. Hopefully a humane solution will be found soon, and all the people will be safe.' **AdH**

OP DE CAMPUS

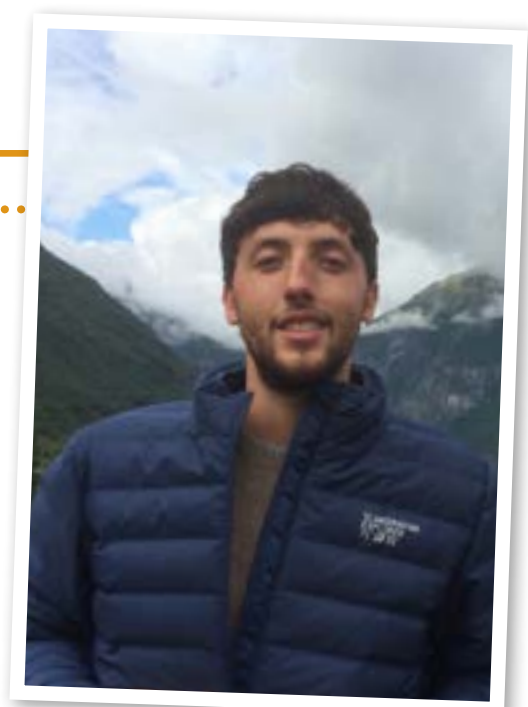
Filippo Case (24) is tweedejaars student Food Quality Management. Toen hij naar Wageningen kwam, droomde hij ervan een eigen restaurant te openen. 'Maar ik voelde de behoefte om te studeren en kennis te vergaren op het gebied van voedingswetenschappen.'

Voordat Filippo naar Wageningen kwam, werkte hij in het Bulgari hotel in Italië, een hotel van wereldformaat. 'Ik deed mijn werk goed en kreeg van mijn leidinggevende al een vast contract aangeboden kort nadat ik in dienst kwam. Met deze baan zou ik een fatsoenlijk inkomen hebben en mij verzekeren van een prima leven en carrière', zegt Filippo trots. Toch zegde hij zijn baan op en besloot zich verder te ontwikkelen door te gaan studeren. 'Ik voelde de behoefte om te studeren en kennis te vergaren op het gebied van voe-

dingswetenschap en management, dus ik besloot mij aan te melden bij Wageningen Universiteit. Zodra ik stond ingeschreven, heb ik mijn baan opgezegd. Nu ik bijna klaar ben met mijn studie, ben ik er van overtuigd dat ik de juiste keuze heb gemaakt. Ik weet echt veel meer over voeding en management dan voordat ik ging studeren.'

'Ik wil nu snel mijn eigen restaurant openen'

Filippo wil snel na zijn afstuderen een restaurant openen. 'Ik koos voor het vak ondernemen omdat ik graag meer wilde leren over de denkwijze van een ondernemer. Ik wil uiteindelijk graag een eigen restaurant openen, dit is al sinds mijn zestiende mijn droom. Mijn zus

was toen erg ziek en ze had ook psychische problemen. Door lekker voor haar te koken wilde ik haar beter maken. Ik wilde ziekte te lijf gaan met goed eten. Mijn "innerlijke stem" zei me dat ik me moest verdiepen in de geheimen van voedsel en dat die kunnen bijdragen aan het welzijn van mensen. Voedsel is zo belangrijk en houdt zo nauw verband met het menselijk leven. Als het kan, wil ik in de toekomst mijn ideeën verankeren in mijn eigen restaurant. Na mijn stage ga ik snel de marktontwikkelingen bekijken en dan de gok wagen om mijn eigen restaurant te openen.'

'Al snikkend biedt ze wel tien keer excuses aan'

DAGBOEK VAN EEN BEHEERDER

Eugene van Meteren is beheerder bij Idealis. Hij schrijft voor *Resource* over zijn belevenissen. Lees al zijn columns op resource-online.nl.

Idealis-beheerder Eugene van Meteren komt tijdens zijn inspectierondes van alles tegen. Wat hij deze keer vond, kan gelukkig terug de boom in.

Minstens één keer per jaar ga ik studentenflats langs voor een aangekondigde afdelingsinspectie. Ik kijk dan hoe het is gesteld met de veiligheid en de hygiëne. Ook deze keer ben ik in een flat en loop ik door de algemene ruimten als ik ergens een kamerdeur open zie staan. Uit gewoonte kijk ik vanaf de gang naar binnen. Een uit hout gezaagde, beschilderde vlinder waarop de naam *Sanne* staat, hangt pontificaal aan de muur.

'Wat een kleurrijk en origineel kunstwerk', denk ik, 'en zo creatief.' Als ik weer buiten ben, bekruipt me opeens raar gevoel. Er klopt iets niet, deze houten vlinder heb ik vaker gezien. Ik wandel verder en denk alle kanten op, tot het mij te binnen schiet. Deze vlinder staat normaal gesproken bij een boom langs de Nijenoord Allee in Wageningen. Het is een herdenkingsteken voor een meisje dat lang geleden is verongelukt op deze plek. En nu hangt het aan de muur bij een van onze bewoners. Ik besluit om terug te gaan naar de woning waar ik zojuist ben geweest. Ik klop op de

deur van de kamer en een jongedame komt met een vriendelijke glimlach naar mij toe. 'Goedemorgen Eugene, wat kan ik voor jou betekenen?', vraagt ze. Ik kijk een beetje bedrukt, wijs naar de vlinder en vraag hoe ze hieraan komt. 'Die heb ik laatst gevonden langs de weg en ik dacht dat het wel mooi zou staan in mijn kamer,' zegt ze. 'Ik begrijp dat dit in jouw interieur past, maar weet je wat dit is?', vraag ik. Ze schudt haar hoofd. 'De-

'Er klopt iets niet. Deze vlinder heb ik eerder gezien'

ze prachtige vlinder is een herdenkingsteken voor een meisje dat is verongelukt.' Haar gezicht betreft en ze begint spontaan te huilen. Al snikkend vertelt ze dat ze dit echt niet wist en ze biedt wel tien keer haar excuses aan. Ze belooft me dat ze het herdenkingsteken vanavond weer bij de juiste boom neer zal zetten. 'En ik zal een kaarsje voor haar aansteken', snikt ze. Normaal gesproken kom ik bij een afdelingsinspectie voor andere zaken, maar ik ben blij dat ik deze vlinder zag en dat die nu weer bij de boom staat. Daar waar die hoort te staan. Daar waar hij voor eeuwig zal blijven staan.

Wageningse masterstudenten gaan voor hun stage en thesis de hele wereld over. Ze maken kennis met de praktijk en andere culturen. Hier vertellen ze over hun avonturen.

‘Ik ging overal vraagtekens bij zetten’

‘Bij de Europese Raad van Jonge Landbouwers kwam ik echt buiten mijn comfort zone terecht: Ik ben opgeleid als milieuactivist en heb het grootste deel van mijn leven in de Verenigde Staten gewoond, dus vóór mijn stage wist ik heel weinig over het Europese landbouwbeleid.

NIET ZO SIMPEL

Een van mijn hoofdtaken was het organiseren en bijwonen van werkgroepen en lezingen. Eens per maand komen de landelijke verenigingen van jonge boeren bij elkaar om te praten over specifieke onderwerpen. Dit was het leukste onderdeel van mijn stage, omdat ik uit de eerste hand te horen kreeg hoe jonge boeren denken over Europees beleid. Ik had mij tijdens mijn master verdiept in systemen voor duurzaam voedsel en agro-ecologie en nu kon ik de theorie in de praktijk toetsen. Ik ontdekte dat het implementeren van duurzame landbouwsystemen niet zo eenvoudig is als academici doen voor komen. Door mijn stage ging ik vraagtekens plaatsen bij alles wat ik had geleerd.

BOERENPROTEST

Tijdens mijn stage heb ik jonge boeren gesproken die gefrustreerd waren. Ik was dus allerm minst verbaasd toen de protesten begonnen. Ik was altijd uitgegaan van de samenwerking tussen milieubescherming en landbouw. Pas tijdens mijn stage begon ik te begrijpen welke

spanningen er leven tussen de landbouw- en milieubewegingen.

Ik weet dat we het milieu moeten beschermen, maar ik erken ook dat boeren al grote financiële en maatschappelijke druk voelen als gevolg van milieumaatregelen en dat die druk alleen maar toeneemt. Het is altijd een wisselwerking. Weten we precies hoeveel landbouwbedrijven failliet gaan bijvoorbeeld? Staat dat in verhouding tot de milieuvoordelen? Soms wel en soms niet. Daarom ben ik geïnteresseerd in beleid en de verbinding tussen beleid en onderzoek. Dat stelt ons in staat om keuzes weloverwogen te steunen.

NAAR BEIJING

CEJA is nauw betrokken bij een aantal Europese projecten. Daardoor kon ik - als onderdeel van een Europees project om ondernemerschap in de food sector te stimuleren - naar Polen. Maar ik ging ook naar Luxemburg, Nederland, Servië en Tsjechië voor projecten, fora en lezingen. Toen ik mij aanmeldde voor deze stage wist ik niet dat ik zo veel kon reizen. Dat was een onverwacht voordeel. Als kers op de taart mocht ik samen met Chinese en Europese jonge boeren naar Beijing en op bezoek bij landbouwbedrijven in China. Het was een ongelooflijke ervaring om de dagelijkse werkelijkheid van de jonge boeren daar te zien en te kunnen vergelijken met die van jonge boeren in Europa.’

HET ECHTE WERK

Wie? Mariana Debernardini (25), Masters Organic Agriculture
Wat? Stage bij de Europese Raad van Jonge Landbouwers (CEJA)
Waar? Brussel, België, maar ook China, Servië, Polen, Nederland en Tsjechië

Heb je ook een mooi verhaal over je stage of thesisonderzoek in het buitenland?

Mail naar resource@wur.nl

Mededelingen

Toastmasters Wageningen

Do you want to improve your public speaking skills in an engaging and supportive environment? Then try Toastmasters Wageningen. Toastmasters is an organization with clubs all over the world. Our club is for students and non-students alike. With our practical approach you can get rid of your fear of public speaking and improve your improvisation skills. We meet every second and fourth Monday of the month at StartHub. Feel free to give it a try and bring a friend along! Find out more at toastmasters.nl/en/tm-clubs/wageningen.

Join the Biobased Innovation Student Challenge Europe

Do you want to design a creative bio-based solution in a multidisciplinary student team? Student teams design a bio-based innovation matching sustainability, economic viability and technical feasibility criteria. The

Challenge starts as a Dutch competition and the winning Dutch team will compete at European level with other national winners. Last year the Dutch team Biosilence was one of the winning teams. The team devised a procedure which converted manure into soundproofing panels, with the bonus of reducing the need for mineral wool and replacing it with a major agricultural waste flow. Are you up for this year's challenge? Register now. Deadline: 28 March. www.bisc-e.eu.

Agenda

Donderdag 12 t/m 26 maart FILMHUIS MOVIE W

Little Joe: Engelse horror over revolutionaire bloem. *Sibel*: Turkse sterke feministische film over de strijd van een jonge vrouw binnen een patriarchale, traditionele samenleving. *Beanpole*: Russisch drama over twee vrouwen die proberen te overleven in post-WO II Le-

ningrad. *Atlantique*: Senegalees drama over opgroeien, onmogelijke en eerste liefdes en loslaten. *The Kingmaker*: docu over Imelda Marcos. Donderdag 19 maart: *The Commons*, een speciale screening door OtherWise geïntroduceerd door Gerrit Stegehuis van de Degrowth Movement. Locatie: Wilhelminaweg 3A, Wageningen. €6,50/€8,50.

MOVIEW.NL

Zondag 15 maart – vrijdag 20 maart OTHERWISE LUSTRUM: 'IMAGINE OTHERWISE'

Over the past 20 years, OtherWise has given a stage to grassroots organizations, movements and other changemakers to showcase alternatives to dominant ways of thinking, doing and being in this world. When we think about moving towards an inclusive, sustainable world, the first step in realizing this is to imagine that world. OtherWise has been providing exactly this: a space in which we can reimagine our society, the way we do and think about science and ourselves as human beings. The lustrum celebrations start off with a reunion and actively remembering the roots and history of OtherWise. Every day we organize activities in the context of a special OtherWise topic: diversity & gender, indigenous knowledge, inner sustainability, alternative economics and degrowth, resistance and movements. On Friday, we will close the lustrum week with a party. Stay in touch with our Facebook page!

Dinsdag, 17 maart, 16:00-17:30 WAGENINGEN GEOGRAPHY LECTURE SERIES: GRINGOLANDIA: NORTH-SOUTH MIGRATION AND GLOBAL INEQUALITY WITH DR MATTHEW HAYES

The lecture explores the migration of older Americans and Canadians, whose ideals about ageing have taken them to destinations in Latin America and lower-income countries elsewhere in the world. While it may be easy to identify with their desires for travel and adventure, Hayes situates those narratives within global power relations and observes their impact on lower-in-

come, informal workers in one destination city: Cuenca, Ecuador. Matthew Hayes is Associate Professor at St Thomas University in Canada. His work on lifestyle migration of North Americans to Ecuador has been published in several journals. Venue: Orion Building, Room C4042.

Dinsdag 17 maart & 24 maart, 20:00 STUDIUM GENERALE SERIES: ECONOMIC PERSPECTIVES FOR A CIRCULAR FOOD SYSTEM

Can farmers make a living from circular production? Are consumers and retailers willing to reward circularity? In this series, we discuss these questions and explore the role of the economy in the transformation towards a circular food system. On Tuesday 17 March we will discuss dilemmas and opportunities at the farm level. What does a transition towards a circular food system mean for farmers? And what opportunities and challenges are they facing in this transition? On Tuesday 24 March: Rethinking the Economy for Circularity. Can circularity and economic growth go hand in hand? Do we need to rethink our economy to make it happen? Venue: Impulse. www.wur.nl/studiumgenerale

Donderdag 26 maart, 12:30-17:30 POSTDOC EVENT AT KEYGENE, WAGENINGEN

Doing a postdoc in industry? That is certainly not common, but it is exciting. Doing research and working on your career within an innovation-oriented company may well open your eyes to working in industry. And innovation-driven scientists, like the ones at research company KeyGene, often enthusiastically welcome postdocs to the team. Wageningen-based KeyGene is organizing an on-site and online postdoc event on 26 March. The invited speaker is Anna Goedhart, National Marie Curie Contact Point for industry in the Netherlands. KeyGene's CEO Arjen van Tunen will talk about the postdoc programme at KeyGene, which currently has six postdocs. Full programme and (free) registration: www.keygene.com/postdocevent2020.

Science Cafe Wageningen

Music by: Bird of a Feather

Prof. Menno Prins (TUE)
De Aart van Amerongen (WUR)

Biosensors

Thursday, 18th March
Cafe Loburg
19:45: Live music
20:15: Science
FREE ENTRANCE

Partners: KLV, WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH, RESOURCE

In memoriam

Anton Dommerholt

Op 18 februari jongstleden is Anton Dommerholt, voormalig beheerder van het Hydraulica Laboratorium van onze universiteit, op 73-jarige leeftijd onverwacht overleden. Anton kwam in 1969 in dienst van het op Dui-vendaal gelegen Laboratorium voor Hydraulica en Afvoerhydrologie, dat onder leiding stond van prof. Kraijenhoff van de Leur. Zijn functie omvatte het onderzoek aan hydraulische schaalmodellen, het wiskundig verwerken van de waarnemingen en ook het vervaardigen van instructiefilms en televisieopnamen voor colleges.

Anton maakte van zijn werk zijn hobby. Hij was handig met gereedschap en knutselde demonstratiegootjes voor onderwijs zelf in elkaar. Hij ontwikkelde zich tot een initiatiefrijke medewerker bij onder meer het onderzoek naar regenwaterafvoer. Daarnaast verzorgde Anton decennialang tot in de puntjes het jaarlijkse hydraulica-practicum voor bachelorstudenten van de International Water and Soil Course. In 1983 werd Anton beheerder van het laboratorium.

In de jaren negentig kreeg hij te maken met gewrichtsproblemen die hem dwongen kortere werkdagen te maken. Wel heeft hij nog grote inzet getoond bij het inrichten van zijn derde laboratorium op

de huidige campus. Na veertig jaar dienstverband is hij in 2009 met pensioen gegaan, maar hij bleef tot in 2011 actief in zijn laboratorium. Op zijn initiatief kreeg het laboratorium de naam van de grondlegger mee: het Kraijenhoff van de Leur Laboratorium voor Water en Sediment Dynamica. Daarna heeft hij zestig jaar geschiedenis van het laboratorium op papier gezet. Anton was een behulpzame en prettige collega en de drijvende kracht achter dit laboratorium.

Piet Warmerdam, Ton Hoitink en Remko Uijlenhoet, namens alle medewerkers en oud-medewerkers van de leerstoelgroep Hydrologie en Kwantitatief Waterbeheer

In memoriam

Maurice Elzas

Professor emeritus Maurice Elzas (1934) is door een noodlottige val overleden op 12 februari jongstleden. Hij had zich in de jaren sinds zijn pensioen verdienstelijk gemaakt voor de Joodse gemeenschap en als voorzitter van diverse verenigingen. Hij ontving daarvoor onlangs nog het Wagenings Erezilver. Eerder in zijn leven was hij pionier in de Informatica. Hij ontwierp en bouwde vroege analoge computers en werd in 1981 de oprichter en eerste hoogleraar van de vakgroep Informatica aan de toenmalige Landbouwhogeschool.

Zijn collega's van deze vakgroep, tegenwoordig 'Information Technology group' geheten, herinneren zich hem als een erudiete en vindingrijke man. Hij was zijn tijd vooruit, zat altijd vol plannen en initiatieven. Hij had een uitstekende intuïtie voor het belang van nieuwe ontwikkelingen. Onze leerstoelgroep herinnert zich met dankbaarheid deze *founding father*.

Information Technology Group

In memoriam

Gerrit Meester

Op 27 februari 2020 is prof.dr.ir. Gerrit Meester plotseling overleden. Decennialang heeft hij zijn sporen nagelaten in 'de Wageningse Gemeenschap', als student, onderzoeker, docent, cursusleider en opdrachtgever van beleidsonderzoek. Gerrit studeerde in de jaren zestig landbouweconomie in Wageningen en combineerde dat met een actief studentenleven. Als roeier was hij nauw betrokken bij Argo en in 1976 was hij op de Olympische Spelen in Montreal chef d'équipe van de Nederlandse roeiers.

In 1970 werd Gerrit docent Economie aan de Erasmus Universiteit. Vijf jaar later stapte hij over naar het LEI, het Landbouw Economisch Instituut. Intussen was Gerrit ook nog leider van Intermodel dat het LEI zou bedienen ten behoeve van beleidsgericht onderzoek.

In 1985 promoveerde Gerrit bij

prof. Jerrrie de Hoogh op 'De groene zorgen van Europa'. Vervolgens stapte Gerrit over naar het ministerie van Landbouw als adjunct directeur 'Internationale economische aangelegenheden en marktorganisatie'. Vanaf 1994 leidde Gerrit het LNV-Bureau Strategische Beleidsvorming tot hij in 2000 Algemeen Bestuursambtenaar voor LNV werd.

Intussen was hij in Wageningen ook een geziene gast bij onder meer studiehervormingen, promotiecommissies en strategische discussies. In 2009 nam Gerrit afscheid van het ministerie van LNV en van zijn bijzondere leerstoel 'Europese Economische Integratie' bij de UvA. Dit ging gepaard met 'een lintje' en een Liber Amicorum.

Gerrit Meester was een synthetisch denker en hij wist veel verbanden van blijvende waarde te leggen. Voor ons was Gerrit – naast een fijne collega – ook een hele goede vriend waarmee je kon 'lezen en schrijven'.

Arie Oskam, Krijn Poppe, Huib Silvis

Colofon

Resource is het onafhankelijke medium voor studenten en medewerkers van Wageningen University & Research. *Resource* brengt nieuws, achtergronden en duiding. Op resource-online.nl verschijnen dagelijks nieuwe berichten. Het magazine verschijnt tweewekelijks op donderdag.

Redactieadres

Droevendaalsesteeg 4,
6708 PB Wageningen
(Atlas, gebouw 104, bode 31)
Postbus 9101, 6700 HB Wageningen
Secretariaat: Thea Kuijpers,
resource@wur.nl, 0317 484020
Website: www.resource-online.nl
ISSN 1389-7756

Redactie

- Willem André (hoofdredacteur)
willem.andree@wur.nl, 0317 483774
- Helene Seevinck (eindredacteur)
Helene.seevinck@wur.nl, 0642220084
- Roelof Kleis (ecologie, sociale wetenschappen, campusontwikkeling)
roelof.kleis@wur.nl, 0317 481721
- Tessa Louwerens (dier, voeding),
tessa.louwerens@wur.nl, 0317 481709
- Albert Sikkema (plant, dier, organisatie)
albert.sikkema@wur.nl, 0317 481724
- Luuk Zegers (studenten en onderwijs)
luukfl.zegers@wur.nl, 0317-486002
- Coretta Jongeling (social media)
coretta.jongeling@wur.nl, 06-422220078

Aan Resource werken mee

Guy Ackermans, Hannah Begemann, Bregje van der Bolt, Guido Camps, Evelien Castrop, Cathy Chen, Inge Corino, Rijk Dersjant, Tim den Duijf, Marieke Enter, Donatella Gasparro, Anna den Hartog, Gina Ho, Hoger Onderwijs Persbureau (HOP), Femke Janssen, Clare McGregor, Sven Menschel, Emma Mouthaan, Henk van Ruitenbeek, Julia Schäfer, Monique van Schie, Konstantina Togka, Inge van der Wal, Clare Wilkinson, Nicole van 't Wout Hofland, Geert van Zandbrink

Vormgeving

Geert-Jan Bruins, Paul Gerlach, Alfred Heikamp

Druk Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Abonnement

Een abonnement op het magazine kost €59 (buitenland €135) per academisch jaar. Opzeggen voor 1 augustus.

Advertenties

Extern: Bureau van Vliet, l.paap@bureauvanvliet.com, 023 5714745

Deadline

Deadline aanlevering serviceberichten: uiterlijk een week voor verschijningsdatum. De redactie behoudt zich het recht voor berichten te redigeren en/of in te korten.

Uitgever

Sander Fransen a.i., Corporate Communications & Marketing Wageningen University & Research

>>TYPICAL DUTCH

ILLUSTRATIE: HENK VAN RUITENBEEK

Bricks but no mortar

Every old house and many footpaths in the Netherlands are made of grey-brown bricks. Why are bricks so commonly used in the Netherlands, I wonder?

Cycling around Wageningen, you often see workers repaving roads or pavements, brick by brick, with the same ease as if they were making puzzles or playing with Lego. They turn them upside down with a shovel, since underneath the bricks there is only sandy soil. Then the bricks are piled up and reused, as they are not spoiled.

It is amazing to see the speed at which these tasks are done. It is hard work which requires discipline and teamwork. Usually, starting in the early morning, with the help of a few tools, workers can take apart and repave a road just by recycling the older bricks.

This would not be possible in the streets in Italy since, in most cases, in between and beneath the paving stones there is cement which can only be removed with a pneumatic hammer. So most of those materials are wasted and it takes more time to rebuild the road after repairing a broken pipe or installing a new underground cable. Moreover, when using the jackhammer, a lot of noise is produced, whereas in the Netherlands, workers can remove bricks listening to the music on their big portable stereo.

Once, it happened that those workers noticed me looking at them with admiration, and they said hello, smiling with Dutch pride. Paving gives them a lot of satisfaction. Bricks are handy, they can be locally produced, and they are strong and reusable. That is why bricks are everywhere in the Netherlands. 🇳🇱 Elisa Bongiolatti, a double degree student of Agriculture and Food Economics, from Italy.

Do you have a nice anecdote about your experience of going Dutch? Send it in! Describe an encounter with Dutch culture in detail and comment on it briefly. 300 words max. Send it to resource@wur.nl and earn 25 euros and Dutch candy.

[NL]

STENEN

Huizen en straten zijn in Nederland vaak gemaakt van steen. Elisa Bongiolatti uit Italië kijkt vol bewondering toe hoe stratenmakers in Wageningen in een paar uur stenen uit een straat halen, een leiding repareren, en de stenen weer terug leggen. Dat zou in Italië niet kunnen, want daar zijn de straten van asfalt. Dan heb je een pneumatische boor nodig om de boel open te blikken. En je moet de straat opnieuw asfalteren. Hoop lawaai, hoop gedoe. Nee, dan die stenen: makkelijk, mooi en steeds opnieuw te gebruiken.